C:\Users\Plazma\Desktop\Knihy pdb\B\Bakunin M. A\Bakunin_M_A-Buh_a_stat.pdb

PDB Name: Buh a stat
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 23.5.2004
Modification Date: 23.5.2004
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

═══

Michail Alexandrovič Bakunin
BŮH A STÁT
Version: Palm.1.0
Corrections: 1
PalmBookZ
═══

Jménem fikce, kterou nazývají brzy společným zájmem, kolektivním právem nebo kolektivní svobodou a vůlí, proklamují jakobínští absolutisté a revolucionáři školy J. J. Rousseau-ovy nebo Robespierrovy hrozivou a nelidskou theorii absolutního práva státu, kdežto monarchističtí absolutisté ji mnohem logičtěji podepřeli ideou milosti boží. Svobodomyslní doktrináři, (aspoň ti, kteří jsou vážně přesvědčeni o své liberální theorii) vycházejí z principu individuální svobody a zcela zásadně, jak víme, jsou tedy protivníky státu. Byli prvními, kteří řekli, že vláda, to je sbor úředníků organizovaných takovým nebo jiným způsobem, který je pověřen speciální péčí o správu státní, je nutným zlem a že účelem vší civilizace je zmenšení svobod a práv. Leč praxe nás učí, že, jakmile je existence státu vážně ohrožena, stanou se svobodomyslní doktrináři neméně fanatickými stranníky naprostého státního práva jako monarchističtí a jakobínští absolutisté.

Jejich kult státu, který je zdánlivě úplně opačný liberálním zásadám, můžeme vysvětlit dvěma způsoby: předně praktickými zájmy jejich třídy, protože nesmírná většina liberálních doktrinářu náleží k měšťáctvu. Třída ta, velmi četná a velmi úctyhodná, nejraději by si přiřkla právo či spíše privilegium nejůplnější anarchie, celá její sociální ekonomie, skutečný podklad jejího politického bytí, je ovládána, jak víme, jenom jediným zákonem, zákonem nejúplnější anarchie, kterou tak výstižně vyjadřují proslavená slova:"Dejte jednat a propouštějte." Miluje však anarchii pouze s podmínkou, že "masy, které jsou příliž nevědomy, než aby ji nezneužily," budou neustále podrobeny disciplíně státu. Neboť kdyby se masy, které odepřou pracovat na lenochy, vzbouřily, sesulo by se politické a sociální bytí buržoazie v žalostné trosky. A tak spatříme vždy a všude, kde se vzbouří dělnická masa, že nejnadšenější měšťáčtí liberálové stanou se okamžitě šílenými stranníky státní všemohoucnosti. A že vzpoury lidových mas jsou dnes chronickým zlem, které se neustále zvětšuje, je příčinou, že i liberální měšťáci z nejsvobodnějších zemí holdují kultu absolutismu.

Je však ještě jiná příčina, theoretická, která nutí nejupřímnější liberály navracet se ke kultu státu. Jsou nazváni liberáli proto, že individuální svoboda je základem a východiskem jejich theorie, a v osudné konsekvenci této svobody docházejí opět k poznání naprostého práva státu.

Individuální svoboda není dle jejich theorie historickým produktem společnosti. Liberálové tvrdí, že je vrozena celé společnosti a že každému novorozenému člověku je darována bohem spolu s nesmrtelnou duší. Odtud plyne, že člověk je cosi, co je vlastně úplným celkem, úplnou bytostí, která je absolutní a která žije částečně i mimo společnost. Je svobodný a žije mimo lidstvo, tvoří společnost dobrovolným aktem, jakýmsi druhem smlouvy, instinktivní nebo mlčky připuštěné, promyšlené nebo formální. Jedním slovem v jejich theorii nejsou jednotlivci produktem společnosti, nýbrž ji naopak tvoří, donuceni nějakým vnějším nátlakem, buď prací nebo válkou.

Vidíme, že není zde společnosti v přesném slova smyslu, jejich theorie nezná úplně přirozené společnosti lidské, která je jediným skutečným východiskem celé lidské civilizace a která je jediným střediskem, v němž se může skutečně rozplozovat a vyvíjet lidská osobitost a svoboda. Zná pouze jednotlivce, bytosti, které jsou dány a svobodny samy sebou a konvenční společnost, libovolně utvořenou jednotlivci těmi a založenou na smlouvě buď formální, buď mlčky schválenou, totiž státu. (Liberálové ovšem vědí velmi dobře, že historický stát nebyl nikdy založen smlouvou, nýbrž naopak násilím a výbojem. Leč fikce o volné smlouvě, bázi státu, je jim potřebnou a proto ji přijímají.)

Lidská individua, jejichž masa se na základě smlouvy združuje ve stát, připadají v jejich theorii jako zvláštní bytosti, zároveň však plny rozporů. Obdařeni nesmrtelnou duší a svobodou čili svobodným rozhodnutím, které jsou jim úvisny, jsou jednak nekonečnými absolutnými bytostmi a proto úplně sami sebou, neboť dostačují sobě a nemají

potřebu nikoho, ani nutnosti boha, jsou nesmrtelnými a nekonečnými jako bůh. Jinak jsou příliž hrubě zhmotněnými bytostmi, slabými, nedokonalými, omezenými a naprosto závislými na vnější přírodě, která je nese, obklopuje a konečně pohltí opět dříve nebo později. Podíváme-li se na ně z prvního hlediska, poznáme, že mají velmi málo potřebu společnosti, která je spíše překážkou úplnosti jejich bytosti a jejich dokonalé svobody. Tak jsme viděli již od prvopočátku křesťanství svaté a přísné lidi, kteří pochopivše nesmrtelnost a spásu své duše, zpřetrhali svá pouta společenská a utekli před všemi styky s lidmi, v samotě vyhledávajíce dokonalost, ctnost, boha. Považovali společnost, dosti správně a logicky, za pramen zvrhlosti a naprosté osamocení duše za podmínku všem ctnostem. Opustili-li někdy svou samotu, neopouštěli ji s potřeby, ale z velkomyslnosti, z milosrdné lásky křesťanské k lidem, kteří, upadající pozvolna ve zkázu vlivem sociálního prostředí, měli potřebu jejich rad, jejich proseb a jejich vedení. Nepotřebovali se zdokonalovat a zachraňovat před záhubou, nýbrž zachraňovali jiné. Naopak, přiváděli svou duši v nebezpečenství záhuby, navraceli-li se do společnosti, z které kdysi zhnuseni uprchli, do společnosti, školy všech zvrhlostí a proto jakmile dovršily své svaté dílo, navraceli se do své pouště, aby se tam opět zdokonalovali neustálým rozjímáním své individuální bytosti, své samotářské duše, nalézající se tváří v tvář samému bohu.

Podali stížnost svatosti, který by měli napodobit všichni ti, kteří věří dosud v nesmrtelnost duše, vrozenou svobodu a volné rozhodnutí, aby zachránili své duše a připravili je důstojně k věčnému životu. Opakuji znovu, že svatí poustevníci, kteří ve své samotě pozvolna úplně zblbli, byli dokonale logičtí. Připustíme-li, že je duše nesmrtelnou, přiznáme, že je nekonečná svou podstatou, že je sama sebou svobodná a že sama sobě dostačuje. Tolik pomíjející, omezené a konečné bytosti se mohou navzájem doplňovat, nekonečno se nedoplňuje. Naopak, potkávajíc bytosti jiné, cítí, že jsou malicherny a musí uprchnout ze společnosti těch, jež jsou jim rovny, chtějí-li být absolutní. Nesmrtelná duše, pravil jsem, nutně musí míjeti i boha. Bytost sama sebou nekonečná nemůže znát bytosti shodné, ani bytosti, které by ji převyšovali. Každá bytost, která by byla stejně nekonečnou a nebo jinou, by ji omezovala a činila by z ní tedy bytost určitou a konečnou. Poznání bytosti stejně nekonečné, stává se nesmrtelná duše nutně dočasnou. Neboť nekonečno objímá všechno a nepřipouští stejně dokonalých bytostí. Nekonečná bytost nemůže a nesmí poznávat nějakou bytost konečnou, která by ji převyšovala. Nekonečno nepřipouští relativnost a komparativu, jsou tedy pojmy dokonalejší a méně dokonalejší nekonečno úplně nesmyslnými. Bůh je proto absurdnem. Theologie, jejíž privilegiem je být absurdní a která věří ve věci proto, že jsou nesmyslnými, upoutala nesmrtelné a tedy nekonečné lidské bytosti v podrůčí vyššího nekonečna, absolutního boha. Leč, aby se opravila, stvořila fikci satana, který reprezentuje právě vzpouru nekonečné bytosti vůči absolutnímu nekonečnu, bohu. A jako se Satan vzbouřil proti svrchovanému nekonečnu, bohu, tak se i křesťanští poustevníci, příliž pokorní, než aby mohli býti odbojní vůči němu, vzbouřili proti shodně nekonečným lidem, proti společnosti.

Proklamovali jasně její nepotřebnost, která není nutnou k spasení a poněvadž byli nekonečnými a hříšnými bytostmi, postačila jim společnost boha a rozjímání, kterým se oddávali tváří v tvář jeho absolutní skutečnosti.

A tvrdím opět, že jejich příkladem měli by být vedeni všichni ti, kteří věří v nesmrtenost duše. Neboť společnost jistě musí být jejich zkázou. Zejména hmotná bohatství, která mohou být produkována ve větším množství kollektivní prací. Zda nebudou hmotná bohatství těm, kteří věří ve věčné bytí, předmětem pohoršení ? Zda neřekl Ježíš Kristus svým posluchačům: "Nezhromažďujte pokladů na zemi, neboť kde jsou vaše poklady, tam je i vaše srdce." A jindy: "Snadněji projde lano (podle jiné verze velbloud) uchem jehly, než bohatí vejdou v nebeské království." (Představuji si, jak se asi tváří zbožní a bohatí protestantští měšťáci angličtí, američtí, němečtí a švýcarští, když čtou takové výroky, které nepřipouštějí výjimek a které jsou jim tolik nepříjemné.)

Ježíš Kristus měl pravdu, žádostivost bohatství a spása nesmrtelných duší jsou absolutně nesrovnatelné. A věříme-li jenom trochu v nesmrtelnost duše, učiníme lépe, odřekneme-li si bohatství a přepych, kterým nás obklopuje společnost a budeme-li se živit kořínky jako poustevníci, kteří raději svou duši uchovali pro věčnou blaženost, než aby ji zatratili pro několik desetiletí hmotných radostí. Toť logika tak prostá a tak správná, že jsme nuceni obdivovat se zbožným a bohatým měšťákům, bankéřům, továrníkům a obchodníkům. kteří žijí ponořeni do svých všedních záležitostí a citují neustále slova evangelia, aniž by peřovali o spásu duše, přenechávajíce ji velkomyslně proletariátu, pečují skromně o mizerná hmotná bohatství, jež shromažďují na zemi.

Co nám dává společnost mimo materiálních bohatství ? Smyslné náklonnosti, lidské a pozemské přátelství, civilizaci a duševní kulturu, všechno co je veliké ze stanoviska člověka, všechno pomíjející, pozemské a nepatrné, nicotné před bohem, který je věčný a nesmrtelný. Zda i největší moudrost lidská není hloupou před bohem ?

Kterási legenda východní církve vypravuje, jak se dva svatí poustevníci dobrovolně uvěznili na pustý ostrov, kde žili po několik desetiletí, druh vzdálen od druha, s kterým se nestýkal a kde probděli noci i dny v rozjímáních a modlitbách, konečně ztratili i řeč, zapamatovali si jenom tři nebo čtyři slova, která spojena ve větu nedávala smyslu, která však vyjadřovala bohu nejvznešenější aspirace jejich duší. Živili se přirozeně kořínky jako býložravá zvířata. Lidé by je považovali za blázny a hlupáky, ale bůh a ti, kteří věří v nesmrtelnost duše, je prohlásili hlubšími počtáři než byli Galilej a Newton. Přirozeně, vždyť obětovali několik desetiletí pozemské blaženosti a světského blahobytu, aby získali blahoslavenství věčné a spojení s bohem.

Je tedy zřejmé, že je člověk bytostí krajně protisociální, díky nesmrtelnosti, nekonečnosti a svobodě úvisné jeho duši.

A kdyby byl dokonale moudrým a starostlivým výhradně o svou věčnou blaženost, pohrdl by všemi statky, všemi přátelstvími a všemi marnostmi země, nikdy by býval neopustil svoji naivnost a božské hlupáctví a nikdy by byl neutvořil společnost. Adam a Eva by zkrátka nikdy neochutnali ovoce ze stromu poznání a tak bychom žili až dosud všichni jako zvířata v pozemském ráji, který byl prarodičům dán bohem za příbytek. Ale, jakmile chtěl člověk vědět, civilizovat se, vzdělávat se a myslet, rozmlouvat a těšit se hmotným bohatstvím, vyšel nutně ze své samoty a združil se ve společnost. Protože jsou-li lidé vnitřně nekonečnými, nesmrtelnými a svobodnými, jsou naopak vně omezeni, smrtelní, slabí a závislí na světě je obklopujícím.

Jako synové pozemského bytí, nikoli fiktivního, nýbrž skutečného, jsou lidé strašnými ubožáky, úplně postrádajíce vlastní iniciativu, sebevůly a úplné neoduševnění, je třeba mít hodně velké schopnosti sebeklamu, abychom v nich dovedli postřehnout nesmrtelnou duši a stín jakéhosi svobodného rozhodnutí. Jsou bytostmi naprosto omezenými: omezenými především obklopující je přírodou, útvarem země a všemi hmotnými podmínkami svého bytí, omezení nesčíslnými politickými, náboženskými a sociálními vztahy, zvyky, obyčeji, zákony, spoustou předsudků a idejí, které produkovala minulá století, proto se nutně sdružují ve společnost, kterou navytvořili a která naopak produkovala je a učinila z nich své nástroje. Z tisíce lidí vybereme sotva jednoho, o němž bychom (soudíce relativně a nikoliv absolutně) mohli říci, že jedná a myslí z vlastního popudu. Nesmírná většina lidských jednotlivců nejen v nevědomých masách, ale i v privilegovaných a civilizovaných třídách, nejedná a nemyslí, celý svět, který je obklopuje, jedná a přemýšlí a lidé se domnívají, že tak činí oni sami, přejímají však jenom otrocky, šablonovitě a s nepatrnými nebo nezměněnými obměnami myšlenky a chtění jiných. Otroctví a šablonovitost, které jsou nevyčerpatelnými prameny vzájemných vztahů, nepřítomnost vzpoury vůle a iniciativy individuálních myšlenek, jsou hlavními příčinami děsivě pomalého historického vývoje lidstva: nám materialistům nebo realistům, nám, kteří nevěříme ani ve volnost duše ani ve svobodné rozhodnutí, je pozvolná evoluce, ačkoliv je děsivou, činem úplně přirozeným. Jest napologorilou, uvědomuje si člověk jenom velmi nesnadno své lidství a uskutečnění své svobody. Nemůže být ani uvědomělým ani svobodným, rodí se, je ukrutnou a otrockou bytostí a pozvolna se zlidšťuje a emancipuje v klíně společnosti, která je mu vnější nutností a která dává rodit se jeho myšlenkám, jeho slovům a jeho vůli, zdokonaluje se pouze společným úsilím všech členů společnosti, kteří buď již spráchnivěli a nebo žijí, společnost je tedy bází a přirozeným východiskem jeho lidské existence. Odtud plyne, že člověk uskutečňuje svoji individuální svobodu a doplňuje svoje já se všemi jednotlivci, kteří ho obklopují, díky koletivní práci a úsilí společnosti, protože kdyby žil mimo ni, i mimo všechny divoké bytosti, které zalidňují zemi, zůstal by jistě vždy nejstupidnějším a nejubožejším tvorem. Materialistický systém, který je jedině přirozený a logický, učí, že společnost nezmenšuje a neohraničuje svobodu lidských individuí, ale že ji naopak tvoří. Společnost je zárodkem a stromem a svoboda je jejím ovocem. Konsekventně tedy člověk kterékoli doby musí hledat svoji svobodu na konci a nikoli na počátku dějin, a proto je nutné říci, že pravým, velikým a svrchovaným cílem historie je úplná emancipace všech lidských jednotlivců.

Zcela jiný je názor idealistický. Tento systém dovozuje, že se člověk rodí svobodnou a nesmrtelnou bytostí a konečně že se stane otrokem. Jeho svobodná a nesmrtelná duše, nekonečná a úplná, nepotřebuje společnost, odtud plyne, že združuje-li se ve společnost, spěje v neodvratnou záhubu a nebo zapomíná a strácí vědomí své nesmrtelnosti a svobody. Plný rozporů, nekonečný uvnitř své duše, ale vně závislý, nedokonalý a hmotný, sdružuje se ve společnost ne aby zachránil svou duši, ale aby uchoval své tělo. Společnost je tedy utvořena na podkladě zájmů a nezávislosti duše, které byly zasvěceny opovrženíhodným potřebám těla. To je však úplné zničení a ujařmení jednotlivcovo, jehož nitro je svobodné a nesmrtelné a který se aspoň zčásti zříká své primitivní volnosti. Známe slavnostní frázi, která v žargonu straníků státu a soudcovského práva definuje pád člověka a sebeobětování, první osudný krok k zotročení lidstva. Jednotlivec, který se těší úplné svobodě, dokud zůstane primitivním tvorem přírody, to je, dokud není členem společnosti, obětuje, sdružuje se s ostatními, ztrácí svou svobodu dříve než je mu zajištěna společností. Jestliže chceme, aby nám byla vysvětlena tato fráze, odpovídají nám obyčejně frází jinou: "Svoboda člověka - jednotlivce nesmí být omezována nikým, natožpak všemi jednotlivci."

Jaká zdánlivá spravedlnost, není-liž pravda ? A přece theorie ta objímá již v zárodku celou theorii despotismu. Základní ideou idealistů všech škol, která naprosto odporuje skutečnosti fakt, je lidské individuum, bytost absolutně volná dotud, dokud žije mimo společnost, odkudž plyne, že společnost definovaná a chápaná jenom jako společnost právnická a politická, čili stát, je negací svobody. To je resultát idealismu, zcela opačný jak vidíme, dedukcím materialismu, které shodny se skutečností poměrů, učí, že individuální svoboda lidí sdružených ve společnosti je nutným důsledkem kolektivního vývoje lidstva.

Materialistická, realistická a kolektivistická definice svobody popírá dedukce idealismu a praví: "Člověk stává se člověkem a uvědomí si své lidství jenom ve společnosti, která je kolektivně součinou, osvobozuje se ze jha vnější přírody pouze společnou nebo sociální prací, která je jedině schopnou přetvořit povrch země tak, aby byl příznivý evolucím lidstva, intelektuální a morální emancipace jednotlivcova je podmíněna naprosto předběžnou emancipací hmotnou. Pouze výchova a vyučování mohou ho osvobodit od jha přírody, je nutno, aby člověk podrobil své instinkty a hnutí těla svému nitru, jež je vyvinutější, to však jsou zásady výlučně a přesně společenské, kdyby žil člověk mimo společnost, zůstal by divokou bestií nebo svatým, což je totéž. Osamocený člověk nemůže si uvědomit svoji svobodu. Být svobodným člověkem znamená být svobodným považován, poznáván a vychováván jiným člověkem, všemi, kdož ho obklopují. Svoboda není nikdy produktem samoty, ale vzájemným uvědoměním, není rozkolem, ale sjednocením, svoboda jednotlivcova je vzájemným uvědoměním si lidství a lidského práva všech

volných bytostí, jež jsou si rovny a jež jsou si bratry.

Mohu říci a cítit, že jsem svoboden jenom tváří v tvář jiným lidem, s nimiž se stýkám. Tváří v tvář zvířeti nižší rasy nejsem ani svoboden, ani člověkem, poněvadž je zvíře neschopné porozumět a tedy i poznávat mé lidství. Jsem svobodným člověkem dotud, dokud jsou všechny lidské bytosti, které mne obklopují, svobodnými tvory. Respektuji-li jejich charakter, respektuji i sebe. Divoch ve stadiu opice, který pojídá své vězně, jež jsou mu divokými zvířaty, není člověkem, ale zvířetem. Pán otroků není člověkem, nýbrž pánem. Zneuznává-li lidství svých rabů, zneuznává i lidství vlastní. Celá antická společnost je toho příkladem: Řekové a Římané necítili se lidmi svobodnými, necítili se takovými lidským právem, byli privilegovanými Řeky a Římany pouze v klíně své nezávislé a nedobytné vlasti, která chráněna svými národními bohy, napadala cizí země, když byli přemoženi a zotročeni, bylo zcela přirozeným, že neměli práv a že se nesměli bouřit.

Velikou zásluhou křesťanství je, že proklamovalo lidství všech bytostí, tedy i lidství žen a rovnost před bohem. Ale jak je proklamovalo ? Pro sebe, pro záhrobní život, nikoliv tedy pro život dneška a skutečna, nikoliv pro život země. Ostatně je i rovnost záhrobní lží, neboť jak víme, je příliž málo vyvolených. Toto je shodný názor theologů nejrozličnějších křesťanských sekt. Domnělá rovnost křesťanská vybíhá tedy v nejkřiklavější privilegium, které vlastní několik tisíc vyvolených milostí boží, nesčíslné milióny však zatracuje. Ostatně i kdyby se rovnost všech před bohem absolutně uskutečnila, byla by stále ještě nicotou a otroctvím, které by lidstvo pokořovalo svrchovanému pánu. Zda není základem křesťanského kultu a první podmínkou spasení, zřeknutí se lidské důstojnosti, jíž má člověk pohrdat, klaně se božské velikosti ? Křesťan není tedy člověkem, neboť si neuvědomuje své lidství a nerespektuje své lidské důstojnosti a nemůže proto ani respektovat důstojnost bližních. Křesťan může být prorokem, světcem, knězem, králem, generálem, ministrem, úředníkem, representantem kterékoliv autority, četníkem, katem, šlechticem, měšťákem, který vykořisťuje, proletářem, který je vysáván, inkvizitorem, mučedníkem, pánem, dělníkem, kterého otrokář tiší mzdou, ale nemůže být člověkem, neboť být člověkem znamená respektovat a milovat lidství a svobodu všech, jestliže jeho svoboda a jeho lidství jsou respektovány, milovány, rozněcovány a tvořeny všemi, kdož ho obklopují.

Jsem svobodný pouze tehdy, když všichni lidští tvorové, muži i ženy, kteří mně obklopují, jsou naprosto svobodnými. Svoboda bližního nemůže nikdy ohraničit a popřít svobodu moji, neboť je naopak její nutnou podmínkou. Jsem opravdu volný díky svobodě jiných, tím svobodnější, čím více lidí, kteří mne obklopují, je nezotročeno, čím hlubší a širší je jejich svoboda, tím širší, hlubší a obsáhlejší je i moje. Otroctví je nesmírnou překážkou mé svobody, zvířeckost lidstva, která je rovná otroctví, je její nejmenší negací, neboť, opakuji opět, mohu si říci: "Jsem svoboden pouze tehdy, jestliže mou svobodu, mou lidskou důstojnost (což je stejné) a mé právo člověka, které mi velí neposlouchat nikoho a řídit se v povaze činů pouze svým přesvědčením a svými uvědomělými ideami, jež jsou stejně svobodné všem, které zpečetí souhlas všech lidí. Má individuální svoboda, zpečetěná svobodou všech, stane se nekonečnou."

Vidíme, že svoboda, jak je chápána materialisticky, je věcí pozitivní, příliž složitou a výlučně sociální, poněvadž může být uskutečněna pouze společností, nejužší rovností a vzájemnou solidaritou celku. Můžeme v ní postřehnout tří vývojových fází, tří prvků, z nichž první je výlučně pozitivní a sociální, toto je plné rozvinutí a plná radost všech lidských sklonností a schopností, které dá výchova, vědecké vyučování a hmotný blahobyt, to je budoucnost, která se uskuteční hmotnou a intelektuální, svalovou a nervovou prací kolektivní celé společnosti.

Druhý prvek svobody je negativní. Je to vzpoura lidského jednotlivce proti každé autoritě, autoritě lidstva i autoritě boha, autoritě kolektivní a individuální.

Je to především vzpoura proti útlaku svrchovaného přeludu theologie, proti útlaku boha. Je jasné, že budeme otroky země potud, dokud nás bude ovládat nebeský pán. Náš rozum a naše vůle jím budou rušeny. Pokud budeme absolutně poslušni (a bůh nezná jinou poslušnost), potud se nutně musíme podrobit trpně, aniž bychom směli být jenom trochu kritickými vůči jeho svaté autoritě a vůči autoritě jeho vyvolených a jeho prostředníků: vykupitelů, proroků, zákonodárců které inspiroval, císařů, králů, úředníků a ministrů, reprezentantů a služebníků, kteří byli zasvěceni dvěma nesmírným institucím, které vytvořil bůh proto, aby nás vedly cestou života: církví a státem. Každá autorita dočasná a lidská byla vytvořena přímo autoritou spirituální a věčnou. Ale autorita je negací svobody. Bůh, či spíše jeho fikce, je posvěcením a intelektuální a morální příčinou všeho otroctví země, proto budeme svobodni jedině tehdy, až lidstvo podvrátí úplně neblahou fikci nebeského suveréna. Důsledkem útlaku je vzpoura jednotlivcova proti útlaku a proti autoritě individuální i sociální, reprezentované a uzákoněné státem. Zde je nutno však dobře porozumět dvojité formě útlaku a proto probereme přesné rozlišení oficiální autority, jejímž následkem je vykořisťující společnost, organizovaná ve stát a autority neoficiální, jejímž důsledkem je přirozený útlak všech jednotlivců ve společnosti.

Vzpoura proti přirozenému vlivu společnosti je příliž nesnadnou jednotlivci, jistě nesnadnější než vzpoura proti oficiální společnosti, proti státu, ačkoliv je často nevyhnutelnou. Sociální útlak, nejčastěji neblahý a ničivý, nereprezentuje tedy imperativní násilí, které je uzákoněno a uformálněno autoritou státu. Není zákonem, kterému je nucen podrobit se každý jednotlivec, nechce-li podlehnout trestům práva. Akce útlaku sociálního je tižší, plíživější, neviditelnější, ale tím více mocnější akcí autority státu. Ovládá lidstvo zvyky, mravy, spoustou cítění, předsudků a návyků, ovládá nejen život materiální, ale i nitra a srdce a tvoří instituci, kterou nazýváme veřejným míněním.Obklopuje člověka již od kolébky, prochvívá jím, proniká ho a tvoří bázi jeho individuálního bytí a tak je každý spoluviníkem

útlaku, který ho více méně drtí, aniž by nejčastěji spoluvinu tušil. Odtud plyne, že bouří-li se člověk proti vlivu společnosti, kterému je částečně zotročen individuálně také, bouří se i proti sobě, neboť všechny jeho hmotné, intelektuální a morální snahy a aspirace jsou naprostým produktem společnosti. Pochopíme, jakým nesmírným, takřka nepodvratitelným útlakem nás drtí společnost.

Pro absolutní morálku a pro seberespekt člověka (chci říci hned, co tím rozumím) může být vliv společnosti stejně dobrým jako zločinným. Je dobrý, urychluje-li vývoj vědy, hmotný blahobyt, svobodu, rovnost a bratrskou solidaritu lidstva a je zločinný, má-li tendenci opačnou. Člověk, který se narodil ve společnosti surovců, zůstává ve většině případů surovcem, člověk, který se narodil ve společnosti ovládané kněžími, stane se idiotem a licoměrníkem: člověk, který se narodil v prostředí lupičů, stane se pravděpodobně lupičem taky, člověk, který se ke svému neštěstí narodil ve společnosti polobohů, jež ovládají zemi, v prostředí šlechticů, princů a královských synů, bude tím více pohrdat, ujařmovat a utlačovat lidstvo, čím více má schopností, čím více má prostředků a čím větší je jeho moc. Chce-li se takový člověk zlidštit, nevyhnutelně se vzbouří proti společnosti, jejímž byl produktem.

Opakuji: vzpoura jednotlivce proti společnosti je mnohem nesnadnější vzpoury proti státu. Stát je historickou, přechodnou institucí, přechodnou formou společnosti, stejně jako církev, která je mladším jeho bratrem, proto není neměnitelný jako společnost, která dala zrodit se všem vývojům lidstva a která tvoří bázi lidského bytí, obsahujíc všechny všemohoucí zákony, akce a přírodní úkazy. Člověk, jakmile učinil první krok k lidstvu, jakmile začal být lidskou bytostí, to je více méně tvorem, který přemýšlí a mluví, je produktem společnosti, v níž se rodí jako mravenec ve svém mraveništi a nebo včela ve svém úle, nemůže si ji zvolit, neboť je jejím produktem a podrobuje se všem přirozeným zákonům, kterými je určován její vývoj, stejně jako všem jiným zákonům přírody. Společnost je minulostí a přežije všechna lidská individua, příroda je taky minulostí a přežije společnost, společnost je věčná jako země, správněji řečeno, dočasnou potud, dokud potrvá naše země. Absolutní vzpoura proti společnosti je tedy stejně nemožnou jako vzpoura proti přírodě, neboť společnost je poslední velkou fází přírodní naší země, jednotlivec, který by se chtěl vzbouřit proti společnosti, to je ve všeobecném smyslu proti přírodě a v speciálním smyslu proti vlastní přirozenosti, rozkutal by všechny podmínky skutečné existence, vrhal by se v niveč, v naprosté prázdno, v mrtvou abstrakci, v boha. Nemůžeme tedy naprosto rozhodovat o tom, je-li společnost zlem či dobrem, neboť je stejně nemožné ptát se, zda je příroda všeobecná, hmotná, skutečná, jednotná, svrchovaná a absolutní bytost, dobrou nebo špatnou, to je nesmírný positivní a primitivní fakt, který předcházel všem uvědoměním, všem ideám, všem morálním a intelektuálním evolucím, to je báze, to je svět, ve kterém se teprve později vyvíjí naše dobro a zlo.

Stát není takový a neváhám říci, že je stát zlem, zlem historicky nutným době minulé, který se však dříve nebo později přežije a úplně vysílí, je nutným zlem stejně jako theologické potulování lidí. Stát není společností, je jenom její historickou formou, stejně brutální jako abstraktní. Zrodil se z dějin, zrodil se ve všech zemích sňatkem násilí, loupení a drancování, války a výboje, rodě se, dal vzniknout postupně svým bohům, jež vytvořila theologická obrazotvornost jeho národů. Byl a je až dosud božskou záštitou brutální síly a vítězného bezpráví. I v nejdekratičtějších zemích, ve Spojených Státech amerických a ve Švýcarsku je pravidelnou záštitou privilegií menšiny, která zotročuje nesmírnou většinu. Vzpoura proti státu je mnohem snažší, neboť jeho přirozená povaha provokuje nás revoltovat. Stát je autoritou, silou, silou okázalou a předpojatou. Nelichotí, nechce se měnit a jeho intervence je strašně málo půvabná, stát nepřesvědčuje, ale znásilňuje a donucuje. Ať se namáhá jakkoli maskovat svou přirozenou podstatu, je vždy legálním znesvěcovatelem lidské vůle a negací lidské svobody. I když rozkazuje dobro, sklízí a vychovává vzpouru, neboť rozkazuje a každý rozkaz provokuje a podněcuje legitimní vzpouru svobody, dobro které je rozkazováno, stane se pod vlivem nikoli božské, ale pravé lidské morálky, pod vlivem seberespektu člověka a pod vlivem lidské svobody zlem. Svoboda, morálka a důstojnost člověka nečiní dobra proto, že je jí rozkazováno, ale proto, že mu chce a že ji miluje.

Společnost neznásilňuje formálně, oficiálně, autoritářsky, nýbrž přirozeně a proto je její vliv na individuum nesrovnatelně mocnějším než vliv státu. Plodí a utváří všechny jednotlivce, kteří se rodí a rozvíjejí v jejím klíně. Přetvořuje v ně již od prvého dne jejich života a do dnů jejich smrti celou svou vlastní přirozenost hmotnou, intelektuální a morální, individualizuje se takřka v každém jednotlivci.

Lidské individuum je hrozně málo všeobecnou a abstraktní bytostí, neboť, jakmile počíná pučet v lůně své matky, je již úplně vymezeno a specializováno spoustou hmotných, zeměpisných, podnebných, ethnografických, hygienických a hospodářských příčin a vlivů, které určují jeho přirozenost rodinou, třídní, národní a rasovou, člověk, který se rodí, je již přesně vymezen, odlišen a individuálně charakterizován a zhmotněn, jeho schopnosti a náklonnosti jsou naopak podmíněny všemi vnějšími a fyzickými vlivy. Každý člověk, který se rodí, je nadán, dík relativně svrchované organizaci jeho mozku, nikoli vrozenými ideami a cítěními, jak tvrdí idealisté, leč schopnostmi cítění, myšlení, řeči a chtění. Je nadán pouze schopnostmi tvorby, která mu umožňuje rozvíjet ideje, ale jejich mocenství a činnost, jak jsem právě řekl, je úplně formální, postrádajíce obsahu. Kdo překlene prázdnotu jeho schopností ? Společnost.

Trpíme nedostatkem místa a proto nebudeme opět opakovat, jak se tvoří první pojmy a první ideje, které asi v primitivních společnostech byly zcela absurdny. Můžeme pouze říci, že první pojmy nebyly vytvořeny osamoceně a spontánně v nitru inspirovaných jednotlivců zázračně osvětleném, ale že byly jistě kolektivní prací všech jednotlivců, kteří vytvořili společnost, jež byla pravděpodobně nepostřehnutelnou, nejšťastnější a nejvěrnější jejich výraz mohli

podat pouze nadaní, nadprůměrní lidé, o nichž řekl Voltaire: "Geniální lidé pijí odevšad, kde žili." Kolektivní práce intelektuální prvotních společností produkovala tedy první ideje. Prvotní pojmy byly ovšem jenom pouhým konstatováním přírodních a společenských fakt, přirozeně velmi nedokonalým a prvotní ideje byly dedukcemi málo rozumnými. Takový byl vznik všech lidských představ, imaginací a idejí. Obsah těchto idejí nebyl stvořen spontánní činností lidského nitra, ale byl způsoben skutečným světem vnějším i vnitřním. Nitro člověka je prací lidského mozku, cele organickou a konsekventně i hmotnou, která byla vyvolána vnějšími i vnitřními dojmy, jež rozrušili nervy člověkovy, k ní přidružila se činnost zcela formální, která srovnávala dojmy věcí a fakt a kombinovala je v správné nebo špatné systémy. Tak se zrodily první ideje či spíše primitivní představy. Řeč je upřesňovala, upevňovala a zdělovala jiným lidským jednotlivcům, individuální představy všech se setkávaly, kontrolovaly, měnily a pozvolna se doplňovaly, soustředíce se v jakýsi systém více méně jednotný, který se stal konečně společným vědomím, kolektivnou ideou společnosti. Ideje byly předávány tradicí starých generací generacím novým, zvětšovaly se neustále pod vlivem intelektuální staleté práce a tvoří intelektuální a morální dědictví třídy, národa, společnosti.

Každá nová generace je obklopena množstvím idejí, představ a cítění, která jsou dědictvími minulých století. Člověk nově zrozený nepoznává ovšem bezprostředně jejich ideální formy, jež tvoří systém představ a idejí, náboženství, doktrínu, dítě by bylo neschopno je obdržet a vnímat ve formě té, proto je zatěžováno množstvím fakt, pevně zaklíněných ve společnost, která se ztělesňují ve všech osobách a věcech, jimiž je obklopeno, hovořice k jeho smyslům ve všem, čemu rozumí a co postřehuje od prvních dnů svého života. Lidské ideje a představy jsou produkty skutečných fakt, přirozených i sociálních a jejich odrazem a reprodukcí, abychom tak řekli, v mozku člověka, reprodukci ideální a více méně rozumnou, mozek, absolutně hmotný orgán lidského myšlení, dal možnost vytvořeným již ideám stát se produktivními příčinami nových fakt, nikoli přirozených, ale sociálních. Velmi pozvolna změnily a přetvořily lidské bytí, zvyky a instituce, krátce všechny vztahy lidstva a společnosti a vtělujíce se v denní život každého člověka, staly se postřehnutelným a zřejmým všem, tedy i dětem. Každá nová generace je jimi proniknuta od nejůtlejšího dětství a člověk, který dosáhl věku virilního, kde počíná samostatně myslet, tvoří nové kritérium pravdy a postřehuje ve svém nitru, jako postřehl ve společnosti, množství idejí a představ, které jsou mu východiskem a skýtají mu půdu, na níž vyvíjí se jeho vlastní morální a intelektuální práce. Tak vznikly tradiční a společné představy, jež metafyzikové, (neznajíce nenáhlého a takřka nepostřehnutelného vývoje, který přicházeje z venčí proniká a tiskne se v dětský mozek dříve, než si dítě uvědomí své já) nazývají ideami vrozenými.

Všeobecné a abstraktní ideje o božství a duši jsou zcela absurdní, leč i neodvratné, osudné v historickém vývoji lidského nitra, které v dlouhých stoletích dochází pozvolna k rozumovému a kritickému uvědomění sebe sama a svých manifestací, opouští absurdnosti, aby dospělo k pravdě a láme okovy otroctví, aby se stalo svobodným, proti idejím, které jsou sankciovány všeobecnou nevědomostí a stupidností staletí, stejně jako prozíravými zájmy privilegovaných tříd, nemůžeme se dnes otevřeně a poctivě bouřit, neboť bychom podnítili surové vášně lidových mas a neunikli bychom nebezpečí být kamenováni pokryteckou buržoazií. Dítě žije v prostředí těchto idejí, příliž úzce s nimi spřízněno a podléhající všemocnému vlivu společnosti, který si podrobuje jeho mládí, postřehne velmi záhy ve svém nitru množství idejí a představ jiných, které jsou určovány a vyvolávány skutečným žitím člověka, tvořice takřka každodenní jeho bytí. Jsou to představy o přírodě a člověku, o spravedlnosti, o úloze a právu individuí a tříd, o sociálních poměrech, rodině, vlastnictví, státu a jiných institucí, které regulují vzájemné vztahy lidí. Tyto ideje, které postřehuje ve svém mládí vtěleny do všech lidí a věcí, vtiskují se v jeho nitro výchovou a vyučováním, které saje, zarůstají v jeho nitro dříve, než dojde k vlastnímu sebepoznání a dospěje, nalézá je opět, posvěceny, vysvětlovány a provázeny theoriemi, které jsou výrazem všeobecného vědomí a kolektivního předsudku, nalézá je doplněny hospodářskými, politickými a náboženskými institucemi společnosti, která ho zplodila. Oplodňují ho a aniž by byl nejčastěji postřehl jejich důsledků, stane se všemi svými hmotnými, intelektuálními a morálními návyky jejich obětí.

Nemáme se tedy obdivovat všemohoucí akci společnosti, - která jsou výrazem kolektivního vědomí lidstva, takřka znásilňuje masu, nutíce ji přijímat své ideje, je nutno právě naopak obdivovat se jednotlivcům, jejichž idea, vůle a odvaha vzepře se vlivu společnosti. Neboť útlak jednotlivcův společností je příliž nesmírným a jenom řídká síla charakteru a nejvypjatější inteligence bouří se proti útokům despotického a nepodvratitelného jeho vlivu.

Vliv ten zřetelně dokazuje sociální charakter člověka. Kolektivní vědomí kterékoliv společnosti, vsáté nejenom do všech velkých veřejných institucí, ale i do všech detailů soukromého jejího života, je bází všem jejím theoriím a tvoří jakési prostředí, jež ji obklopuje, jakousi intelektuální a morální atmosféru, škodlivé, nicméně však nutné prostředí bytí všech členů společnosti. Ovládá jednotlivce, ale podporuje zároveň jejich vývoj, organizujíce je navzájem zvykovými vztahy, které nutně vymezuje, inspiruje lidstvu bezpečí, jistotu a utváří svrchované podmínky existence masy, její všední život a všední vztahy, její šablonovitost.

Dvě třetiny lidstva, nejenom lidové masy, ale i privilegované a osvícené třídy, zejména privilegované třídy jsou klidny a spokojeny tehdy, když jejich ideje a jejich všechny životní činy sledují přesně a slepě tradici a rutinu: "Naši otcové mysleli tak a jednali, proto musíme myslet a jednat stejně, všichni, kteří nás obklopují, jednají tak a myslí a my bychom měli myslet a jednat jinak ?" Taková je filozofie, přesvědčení a způsob jednání devětadevadesáti setin lidstva, jež lhostejně přijímají všechny třídy společnosti. To je však, jak jsem již řekl, největší překážka pokroku a rychlejší emancipace lidstva.

Známe příčiny této pozvolné a bezútěšné evoluce, která kostnatíce v stagnaci, je největším neštěstím lidstva ? Pomalá evoluce je důsledkem dvou příčin. První, jistě nejpozoruhodnější je nevědomost mas. Okrádány všeobecně a systematicky o vědeckou výchovu, (díky otcovské péči všech vlád, které ke svému prospěchu je udržují pokud možno v největší nevědomosti, pobožnosti a víře, tato podstatná jména uzavírají tentýž pojem) neznají ani existenci ani použití kritiky, která je nástrojem intelektuální emancipace a která podmiňuje nutně každou morální a sociální revoluci. Masy, jejichž největším zájmem měla by být vzpoura proti dnešnímu pořádku, jsou více méně dosud ještě zotročeny náboženstvím svých otců, jež je nejstrašnější prosřetelností privilegovaných tříd.

Privilegované třídy, které nepociťují ani víry, ani soustrasti, ačkoliv tak tvrdí, jsou nuceny především politickým a sociálním zájmem, nevzpírat se běžným idejím. Je však nemožné, aby pouze zájem diktoval jejich vášnivou přítulnost k šablonovitosti otců. Nemohu připustit, ačkoliv mé mínění o intelektuální a morální ceně těchto tříd je velmi pochybné, aby pouze hmotný zájem byl pohnutkou jejich idejí a jejich činů.

V každé třídě a v každé straně postřehneme jistou skupinu lidí, více či méně četnou, která vykořisťuje, která je inteligentní a zbožnou a přece vědomě nepoctivou, nazýváme je mocnými lidmi, lidmi, kteří se osvobodili ode všech intelektuálních i morálních předsudků, kteří stejně lhostejně míjí všechna přesvědčení a kteří nerozpakují se užití nejpodlejších prostředků, aby došli k cíli. Leč tito lidé tvoří i v nejskorumpovanějších třídách příliž nepatrnou menšinu, která míjí dav ostatních, dav stejně stádný jako lidová masa. Dav jim přirozeně podléhá, neboť jejich reakce je podmínkou jeho existence. Není však možné připustit, že by člověk podléhal pouze egoismu. Jedná-li velká masa lidí více méně zkorumpovaných kolektivně, není nikdy absolutně zkaženou. Objevuje se takřka v každém sdružení, ponejvíce v tradičních a historických společnostech, je třídou zločinnou, která popírá zájem a právo všech a buduje svůj princip nerovnosti na příliž rozumové víře, která je nejčastěji směšnou, příliž vymezenou, ale taky upřímnou, tvoříce nevyhnutelnou morální podmínku její existence.

Společným a základním omylem všech idealistů, omylem, který je ostatně logickou konsekvencí celého jejich systému, je hledat bázi morálky v osamoceném individuu, ačkoliv morálka kotví a může kotvit jenom v jednotlivcích sdružených ve společnost. Abychom dokázali své mínění, ospravedlňme vztahy společnosti k osamocenému čili absolutnímu jednotlivci idealistů.

Lidský jednotlivec, poustevnický a osamělý podobá se bohu, oba byli stvořeni současně obrazotvorností víry a rozumem dítěte, jež nepřemýšlí, nezná pokusů a nekritizuje, oba byli stvořeni imaginativním rozumem národů a zrozené ideje byly teprve později rozvinovány, vysvětlovány a dogmatizovány theologickými a metafyzickými theoriemi idealistických myslitelů. Pojmy naprostého jednotlivce a boha jsou stejně abstraktem, které ničeho neobsahuje, není je možné převést ve skutečnost, neboť vybíhá v nicotu. Myslím, že jsem již výše dokázal nemravnost fikce boha: chci dokázat také jeho absurdnost. Proberu nyní morální i absurdní fikci lidského jednotlivce, který je absolutnem nebo abstraktem a který tvoří základ politických a sociálních theorií moralistů školy idealistické.

Není nesnadné dokázat, že lidské individuum, jimi velebené a milované, je dokonale amorální bytostí. Je zosobněným egoismem a nejvypjatějším protisociálním tvorem. Poněvadž je oduševněno nesmrtelnou bytostí, je nekonečným a celistvým, nepotřebuje tedy ani boha ani lidí, jež musí nenávidět. Konsekventně nesmí nikdy postřehnout bytí shodného nebo nadprůměrného jednotlivce, který by mohl být stejně nesmrtelným a stejně nekonečným v prostoru je obklopujícím. Muselo by být nutně jedinou bytostí země, nebo spíše absolutním světem. Nekonečno, které postřehne nekonečno shodné, je nutně ohraničeno a pak není nekonečnem, neboť dvě shodná nekonečna se setkat nemohou.

Zůstává nerozřešeno, proč theologové a metafyzikové, tak logičtí a tak ideově subtilní, připustili a připouštějí dosud, nedůsledně ovšem, bytí několika lidí stejně nesmrtelných a stejně nekonečných, jež jsou ovládáni nekonečnem ještě daleko dokonalejším, nesmrtelným bohem. Připusťme, že je nemožnost jejich hypotézy donutila popřít skutečné bytí člověka, který je smrtelným a závislým na všech lidských bytostech, jež kdysi zalidňovaly a nebo zalidňují zemi. To je fakt, který nemůže být učiněn abstraktem, ačkoliv se o něj pokoušeli. Jakmile by přiznali, že duše nejsou smrtelné a že jejich bytí není oddělitelné od svého tělesného a smrtelného obalu a že je poutáno k ostatním tvorům vzájemnou závislostí, byli by nuceni přiznat také, že lidští jednotlivci obklopení stejně nekonečnými bytostmi, jsou dočasní, ohraničení a koneční jako vše, co žije v našem světě. Pak by ovšem byli nuceni podvrátit všechny báze svých idealistických theorií a přejít pod prapor čistého materialismu a pokusné, rozumové vědy. Volá je tam mocný hlas našeho století.

Neslyší jej. Jejich přirozenost prorokova, doktrinářova, knězova a jejich nitro prochvívané subtilními lžemi metafyziky a přivyklé soumrakům idealistických fantazií se přirozeně bouří proti našim prostým závěrům a proti plné, svobodné pravdě. Nesmírná bázeň jim zabraňuje cestu k světlu, raději se mučí rozpory, které vytvořila jejich absurdní fikce nesmrtelnosti duše, upadajíce v nové a nové fikce, fikce boha. Theoreticky pojat, je bůh opravdu pouze posledním útočištěm a svrchovaným výrazem všech absurdností a rozporů idealismu. Bůh theologie, dětské a naivní metafyziky, je bází a primitivní příčinou absurdna, bůh metafyziky, zjemněné a racionalizované theologie, je naopak posledním útočištěm abstrakt a tak všechny rozpory, jež jsou ve světě skutečném nemožné a nerozřešitelné, soustřeďují se v bohu, v absurdnu, které je obklopeno pokud možno největším zdánlivým skutečnem. Přítomnost osobního boha a nesmrtelnost duše jsou neoddělitelnými fikcemi, jsou póly téhož absurdna a podmiňují se navzájem, je nemožné

vysvětlovat fikci jednu přítomností fikce druhé. Idealismus říká každému, kdož dokazuje zřejmý rozpor nekonečna, jímž je v předpokladu každý člověk a skutečné bytí mnoha lidí, rozpor shodně nekonečných bytostí, které vzájemnými styky se ohraničují, rozpor smrtelnosti a nesmrtelnosti, rozpor přirozené závislosti a absolutní nezávislostí jednotlivců sdružených ve společnost: "Hle, bůh" a nejste-li uspokojeni a uklidněni tímto zvoláním, tím hůře pro vás. Nemohou vám odpovědět jinak.

Fikce nesmrtelné duše a fikce individuální mravnosti, která je jejím nutným důsledkem, jsou naprostou negací celé morálky. A proto bude spravedlivé ocenit poctivou důslednost theologů, kteří, mnohem logičtější metafyziků, popřeli směle neodvislou morálku a zcela rozumně tvrdili, že připustíme-li nesmrtelnost duše a existenci boha, musíme připustit pouze absolutní morálku, božský zákon, který byl zjeven, morálku náboženskou, která určuje vztahy nesmrtelné duše a milostivého boha. Jakmile však připustila theologie náboženskou morálku, která určuje iracionální, zázračné a tajemné vztahy duše a která je jedině svatou a spasitelnou, popřela možnost všech vztahů jiných. Božská morálka je negací morálky lidské.

Božská morálka je dokonale vyjádřena křesťanskou zásadou: "Budeš milovat boha více než sebe sama a bližního jako sebe sama.", která naprosto podrobuje lidstvo bohu. Obětuji-li sebe, jsem pošetilým, ale obětovat bližního je absolutní nemravností. Co mě nutí k takové nelidské oběti ? Spása duše. To je poslední důvod křesťanství. Chci-li se zalíbit bohu a spasit svou duši, musím obětovat svého bližního. To je absolutní sobectví. Katolictví neničí sobectví, ale maskuje je pouze v nucené kolektivitě a autoritářské jednotě církve, která je hierarchickou a despotickou, protestanctví dává pronikat sobectví v nejmrazivější cynizmus, říkajíc: "Zachraň se kdo můžeš."

Metafyzikové rádi by omluvili ideu sobectví, které je úvisným a základním principem všech idealistických doktrín a proto hovoří příliž málo o vztazích člověka k bohu a příliž mnoho o vzájemných vztazích lidí. Jejich taktika není ovšem ani krásnou, ani přímou, ani logickou, neboť jakmile připustíme existenci boha, jsme nuceni doznat také nutnost vztahů lidstva k němu a pak ovšem, je-li bůh absolutní a svrchovanou bytostí, jsou všechny ostatní vztahy lidské nutně vyloučeny. Buď není bůh bohem a nebo jeho existence vše pohlcuje a deptá. Přejděme však . . .

Metafyzikové spatřují morálku ve vzájemných vztazích lidí a zároveň tvrdí, že je činem naprosto individuálním, že je božským zákonem, vepsaným v srdce všech lidí a že je nezávislou od vztahů jednotlivce k bližním. Příliž zauzlený rozpor tento je základem morální theorie idealistů. Jakmile jsou mi lhostejny všechny vztahy ke společnosti, neznám i jejího vlivu na svou osobu, proto je mi morální zákon, který bůh primitivně vepsal v srdce lidstva, cizím a lhostejným, ne-li nepřátelským mému bytí ve společnosti, nemůže tvořit podstatu mých vztahů k lidem a řídí jenom mé vztahy k bohu, to je jediný logický úsudek theologie. Ze stanoviska toho jsou mi lidé naprosto cizími. Neboť morální zákon byl formulován a vepsán v mé srdce, aniž by bylo dbáno mých vztahů k lidem a proto jsou mi lhostejné.

Morální zákon však, namítnou někteří, vám velí právě milovat bližního jako sebe sama proto, že jsou vašimi bližními, víte, že jeho zásadou je, abyste nečinil nikomu příkoří, které nechcete, aby vám jiní činili a abyste miloval rovnost, morální rovnováhu a spravedlnost. Tvrdím, že kdyby se opravdu morální zákon vyjadřoval v zásadě právě definované, nemohl by být býval vepsán individuálně v mé srdce, neboť předpokládá nutnou vnější existenci mých vztahů k ostatním lidem, kteří jsou mi podobni, morální zákon však je netvoří, ale řídí je jenom, když je byl našel přirozeně vytvořeny a je proto pouhým jejich výrazem, jejich produktem a jejich manifestací. Odtud vyplývá, že není morální zákon činem individuálním, ale sociálním a produktem společnosti.

Kdyby tomu bylo jinak, byl by absurdní, neboť by řídil mé vztahy k bytostem, jež jsou mi cizí a které neznám.

Metafyzikové mají připravenou odpověď. Tvrdí, že každému lidskému individuu, které se právě zrodilo, je vepsán rukou boha v nitro, kde dříme ukryt a že je neuskutečnitelným a neprojevitelným pro jednotlivce, který jej může postřehnout a užít jenom tehdy, jestliže se vyvíjí ve společnost svých bližních, krátce, že si jej člověk uvědomí pouze ve vstazích s jinými lidmi.

Jejich vysvětlení není sice právnické, ale jistě pravděpodobné a přivádí nás k principu vrozených idejí, pocitů a postřehů. Známe jejich doktrínu, nesmrtelná a ve své podstatě nekonečná lidská duše, tělesně vymezena, ohraničena a spoutána, takřka zničena a oslepena ve své reálné existenci, objímá všechny věčné a božské principy, aniž by si jich uvědomila a aniž by jich tušila. Je-li nesmrtelnou, byla jistě věčnou v minulosti a potrvá nekonečně. Neboť kdyby začínala, nutně by i končila a nebyla by nesmrtelnou. Jak žila v nesmírné věčnosti, z níž se právě vtělila ? Jenom bůh zná její předpozemské bytí, duše si je neuvědomuje, duše naň nevzpomíná. To je příliž veliká záhada, plná křiklavých rozporů, než aby mohla být rozřešena a proto couvla theologie k pojmu boha. Bůh soustřeďuje v sobě v záhadném nekonečnu, o němž duše nepřemýšlí, všechny božské principy. Duše, která byla zatracena v pozemské tělo a která byla zhovaděna hrubými hmotnými podmínkami svého zrození a pozemského bytí, ztrácí schopnost vnímat božství a rozpomenout se na ně. Jako kdyby bývala nebyla nikdy nekonečnou. Vzpomeňme však, že se ve společnosti množství lidských duší, stejně nesmrtelných podstatou a stejně zhovaděných, zneuctěných a zhmotněných, setkává na cestě vzájemného bytí. Poznávají se tak málo, že zhmotněná bytost sní svou spolutrpitelku. Stádium opic bylo, jak víme, prvním náběhem k lidstvu. Později urputný boj neustává, každá zhmotněná duše chce si ostatní podrobit - to je dlouhá perioda otroctví, kterou stěží dovedeme charakterizovat. Ani ve stádiu opice, ani ve stádiu otroka nepostřehneme v

člověku božských principů. V takřka nekonečném zápase lidí a národů, který tvoří historii, trpí člověk všemi bolestmi evoluce, jeho duše zničehonic se probouzí, láme své okovy, rozvrací své zhovadění a navrací se k hlubinám poznání, uvědomuje si své poslání a prohlubuje se více a více ve svých intimních vztazích, duše, které se vzájemně poznávaly a probouzely, nejasně tuší a konečně postřehují a chápou zřetelně principy boha, které v nich dřímaly od věků a byli jim zjeveny pánem.

K svému probuzení a rozpomenutí nedojdou snad nejdříve nekonečnější a nesmrtelnější duše, pojem dokonalejšího a méně dokonalého nekonečna je absurdností, neboť nekonečno nepřipouští ohraničení a proto je duše největšího idiota a největšího génia stejně nekonečnou a nesmrtelnou - nýbrž duše, které jsou nejméně hrubě zhmotněny a tedy schopny snadněji vnímat a procitnout. To je duše géniů, duše lidí, kteří byli inspirováni a vyvoleni bohem, duše zákonodárců a proroků. Jakmile takový velicí a svatí lidé osvíceni a proniknuti duchem, který podmiňuje vše dobré a krásné na zemi, postřehli ve své duši některou božskou ctnost, bylo umožněno i lidem hruběji zhmotněným ji poznávat. A tak se každá velká pravda a všechny věčné principy, o kterých primitivní historie tvrdila, že byly zjeveny, redukují na pouhé božské pravdy, které můžeme a musíme postřehnout dříve nebo později ve svém nitru a které jsou bází naší nekonečné podstaty a nesmrtelné duše. Tím si vysvětlíme, že pravda, která byla kdysi zjevena jediným člověkem, se zničehonic šíří a získává přívržence, jež jsou málo četní a zpravidla persekuováni masou a oficiálními představitely společnosti, jejich řady se však neustále zvětšují, díky persekucím, které jsou nejlepší agitací a stanou se konečně kolektivním uvědoměním, pravdy jimi hlásané jsou všeobecně přijímány a přestávají být výlučně individuálními, individuální pravda, dokonale přetvořená, pronikne veřejné a soukromé instituce společnosti a stane se zákonem.

To je všeobecná theorie moralistů metafyzické školy. Zdánlivě je dosti pravděpodobnou a slučuje nesrovnatelné pojmy, božské zjevení a lidský rozum, nesmrtelnost a absolutní nezávislost jednotlivců a jejich naprostou odvislost, individualismus a socialismus. Studujeme-li však tuto theorii a její důsledky trochu podrobněji, poznáme snadno, že slučuje jenom zdánlivě pojmy protichůdné, neboť pod špatnou maskou racionalismu a socialismu dává opět vítězit starověkým absurdnostem boha nad lidským rozumem a individuálnímu sobectví nad společenskou solidaritou. Osamocuje a individualizuje jednotlivce a je proto negací vší morálky.

Ačkoliv říká, že propaguje čirý materialismus, přece je negací rozumu, absurdnem, fikcí nekonečna zatraceného v konečno, neboť hlásá ideu duše a existenci mnoha nesmrtelných bytostí, které jsou uvězněny a zhmotněny v smrtelných tělech. Aby se opravila a vysvětlila absurdnost nesmrtelné duše, je nucena vzít útočiště k absurdnosti jiné, k absurdnosti největší, k bohu, který je též nesmrtelným, zosobněným, nezměnitelným, uvězněn v dočasném a smrtelném vesmíru a přece vševědoucím a všemohoucím. Ptáme-li se metafyziků po indiskrétních věcech, které jsou neschopní objasnit, neboť absurdnost je nemožné řešit a vysvětlit, odpovídají nám definicí boha, který je naprostou záhadou, který je nicotnem, který je nemožným a kterým rozřešíme a vysvětlíme všechno. To je právem a záležitostí metafyziky, která se více méně doplňuje a vyvíjí z theologie.

Známe-li theorii metafyziků, chceme především znát i její konsekvence. Připomeňme si, že metafyzická morálka, zdánlivě sociální, je morálkou výlučně individuální a pak snadno dokážeme, že je negací morálky vůbec, neboť jsme zničili její osobitý ráz.

Metafyzická theorie učí, že nesmrtelná a individuální duše každého člověka je nekonečnou, naprosto úplnou ve své podstatě a proto že nezná jiných bytostí ani vztahů k těmto, učí, že lidská duše je jakoby uvězněna a zdeptána smrtelným tělem. Zhmotněná duše žije v prostředí zneuctění, jehož příčiny nám zůstanou asi vždy neznámy, neboť nesmrtelný duch je neschopen je vysvětlit, kotvě v absolutní záhadě, v bohu, jsou ohraničena a naprosto závislá na vnějším světě, má potřebu společnosti, aby se mohla probudit, rozpomenout a uvědomit si svou podstatu a božské principy, které jí byly před staletími zjeveny bohem. To je charakter socialistické části metafyzické theorie. Vzájemné vztahy lidí, vztahy jednotlivcovy k bližním a sociální život je jí pouze nutným prostředkem vývoje, jakýmsi přechodným mostem a nikoliv účelem, účelem metafyzického jednotlivce je individuum, které uprchlo ze společnosti a které žije tváří v tvář své vlastní individualitě, bohu. Má potřebu lidí jen potud, pokud je zmalátněno náhlým zhmotněním, pokud tápe v neurčitu, aby postřehlo svou nesmrtelnou podstatu, jakmile ji postřehlo, stává se mu pramenem, odkudž vyvěrá jeho život, nepotřebuje více lidí a nezná je, zůstane pohroužené v rozjímání tajemného absurdna, v zbožnění boha.

Stýká-li se i potom s lidmi, nečiní tak proto, že cítí morální potřebu hmotných vztahů a že miluje lidstvo, neboť milujeme jenom toho, koho máme potřebu a toho, kdo má potřebu nás, člověk který postřehl svou nekonečnou a nesmrtelnou podstatu, je dokonalý a nemá potřebu nikoho, mimo boha, tajemna, které chápou jenom metafyzikové a které je nekonečnější a nesmrtelnější lidí, jednotlivec, jenž se opírá o všemohoucnost a vševědoucnost boží, je naprosto svobodným a absolutním a nepotřebuje tedy lidí. Stýká-li se však přece jenom s lidstvem, může ospravedlnit své vztahy jenom dvěma důvody.

Především zdeptán surovou hmotou smrtelného těla, má potřebu jíst, bydlet, odívat se, odolávat vlivům vnější přírody a barbarských lidí, je-li civilizován, cítí nutnost blahobytu, pohodlí, přepychu, má potřebu mnoha věcí, z nichž mnohé byly neznámi našim otcům a dnes jsou naprostou nutností. Člověk by mohl snadno jít po stopách světců minulých století, osamět se do nějaké skalní hlubiny a živit se kořínky. Moderní svatí pohrdají takovou dokonalostí a jsou přesvědčeni, že hmotné pohodlí je nutné ke spasení. Připusťme nutnost přepychu a blahobytu, které mohou být

způsobeny jenom kolektivní prací a ptejme se, zda by byla s to izolovaná práce jednotlivcova produkovat pouhou miliontinu společné výroby. Jednotlivec, moderní světec, který je vnitřně nesmrtelným, svobodným a neodvislým, má hmotně potřebu společnosti, která nemůže ukojit jeho potřeb morálních. Leč jak pojmenujeme vztahy, motivované výlučně hmotnými potřebami, které zároveň morálně nejsou podepřeny a sankciovány ? To je vykořisťování. A skutečně, jednotlivec metafyzické morálky a měšťácké společnosti, která jak víme, na ní staví, je nutně vykořisťovatelem veškerého lidstva. Stát ve svých nejrozmanitějších tvarech, od theokracie a nejabsolutističtější monarchie až k nejdemokratičtější republice, jejíž bází je nejširší všeobecné hlasovací právo, je vždy záštitou vykořisťování.

Jednotlivec měšťácké společnosti, založené na metafyzické morálce, je nutně a logicky vykořisťovatelem jiných, neboť má společnosti potřebu hmotně a nikoli morálně. Člověk prchá sociální solidaritě, jakmile je překážkou plné svobody jeho duše a vyhledává ji, jakmile je nutným prostředkem k hmotnému sebezachování, sociální solidarita je pak ovšem jenom záštitou prospěchářství a dává jednotlivci moc a nikoli právo vykořisťovat. Sociální solidarita je tedy záštitou vykořisťování. Jestliže všichni lidé vykořisťují, je nutné, aby někteří byli šťastnými a jiní nešťastnými, neboť vykořisťování předpokládá vykořisťované. Dva tábory vykořisťovatelů tvoří společnost, jedni, menšina, jsou mocnými skutečně a jiní, velká většina, lid, jsou mocnými jenom vůlí. Lid je tedy vždy vykořisťovaným. Metafyzická, měšťácká morálka vybíhá tedy v sociální ekonomii v urputnou a nekonečnou válku všech jednotlivců, v zuřivý boj, který usmrcuje velikou většinu chudých, aby dal vítězit blahobytu menšiny.

Druhým důvodem, který nemůže připustit, aby jednotlivec, postřehnuvší své božství, šetřil jaké vztahy k jiným lidem, je snaha zalíbit se bohu a naplnit tak druhé přikázání křesťanské, které zní: milovati budeš lidi, své bližní, jako sebe sama a pro lásku k bohu a budeš jim činit dobro, jež chceš, aby tobě činěno bylo. Povšimněte si slov: pro lásku k bohu, nebooť jsou výrazem jediné lásky lidské, jež by byla v metafyzické morálce možnou, radí nám nemilovat lidi proto, že jsou našimi bližními, ale proto, že se máme zalíbit svrchovanému pánu, bohu. Ostatně nemůže tomu být jinak, neboť jakmile metafyzika připustí existenci boha a vztahy člověka k němu, musí jim podřídit, jako někdy theologie, všechny vztahy lidské. Idea boha absorbuje a deptá vše a všechny lidské a pozemské skutečnosti nahrazuje božskými fikcemi.

Řekl jsem již, že v metafyzické morálce nemůže člověk postřehnuvší svou nesmrtelnou duši a svou individuální svobodu před bohem a v bohu, milovat lidí, poněvadž jich nemá morálně potřebu a poněvadž můžeme milovat jenom ty, kteří nás potřebují.

Věřme theologům a metafyzikům, že první podmínka je naprosto naplněna ve vztazích člověka k bohu, neboť člověk prý boha ignorovat nemá. Člověk může a má milovat boha proto, že ho má potřebu. Druhou podmínkou, milovat jenom toho, kdo nás má potřebu, nenalezneme nikdy uskutečněnu ve vztazích člověka k bohu. Bezbožným by bylo říkat, že bůh cítí potřebu milovat lidi. Neboť cítit potřebu je postrádat nutnou podmínku k dokonalosti bytí, to je projev slabosti, chudoby. Bůh, naprosto dokonalý, nemůže mít potřebu někoho nebo něčeho. Nemaje potřebu lidské lásky, nemiluje člověčenstva. Jeho láska je tedy naprostým deptáním lidstva, jež je podobným a přirozeně více strašným útlaku, jímž mocný císař Německa deptá své poddané. Láska lidí k bohu je podobnou lásce německých poddaných k jejich monarchovi, který je dnes tak mocným, že mimo boha neznáme panovníka větší síly Pravá, skutečná láska, výraz vzájemné a shodné potřeby, může existovat jenom ve společnosti jednotlivců sobě rovných. Láska vyššího k nižšímu je útlakem, deptáním, pohrdáním, je sobectvím, pýchou, marnivou radostí vítěze, který zdeptal tvory jiné. Láska méně dokonalého k naprosto dokonalému je ponížením, bázní a nadějí otroka, který ví, že je otrokář pánem jeho štěstí a neštěstí.

Tak nutno charakterizovat lásku boha k lidem a lidí k bohu. To je despotizmus boha a otroctví lidí.

Co symbolizují tedy slova: milovat člověčenstvo a činit dobro pro lásku k bohu ? Otroky. Bohu, naprostému pánu všeho, jsou nutně naprostými otroky, jedná s nimi jako s takovými. Aby je emancipoval, musel by se zříct svého božství, zničit se a zmizet. To je však příliž mnoho jeho všemohoucností. Obětuje raději, aby získal lásku lidí, které nemá potřebu, svého jediného syna, jak nám vypravují evangelia, neboť je nanejvýš spravedlivým, ale zabít a obětovat se lásce lidí ? Neučiní tak, ač-li nebude donucen vědeckou kritikou. Pokud mu lehkověrná lidská fantazie dá existovat, bude vždy naprostým pánem, pánem otroků. Lidé jsou tedy naprostými raby. Jsem, dík bohu, nesmrtelným a dokonalým jednotlivcem, jsem svobodným právě proto, že jsem otrokem boha a nemám potřebu lidí, aby učinili mou blaženost a intelektuální a morální existenci dokonalejší, nemám k nim nijakých vztahů, neboť chci poslouchat boha, miluji člověčenstvo pro lásku k bohu a chci, aby bylo zotročeno také. Zlíbí-li se svrchovanému pánu, abych vládl svatou jeho vůlí nad svými bratry, donutím je k poslušnosti. To je pravý charakter lidské lásky, jakou nás milují upřímní a vážní zbožňovatelé boha. Nikoliv oddanost, ale nucené otroctví lidí, kteří jsou předměty či spíše obětmi jejich lásky. Nikoliv emancipace člověčenstva, ale zotročení jeho k větší slávě boha. Tak se autorita boha modifikuje v autoritu lidí a církev dává vznikat státu.

Všichni lidé by měli, v důsledcích metafyzické theorie, sloužit bohu týmž způsobem. Víme však, že jsou všichni povoláni a jenom někteří vyvoleni. A kdyby všichni byli stejně dokonalými intelektuálně a morálně, stejně svatými a svobodnými v bohu, byla by bohoslužba neužitečnou. Je-li nutnou, není patrně nesmírná většina lidských jednotlivců ještě dokonalou a proto nevědomá a profanní masa musí být milována boží láskou, to je, musí být ovládána a zotročena

menšinou světců, které bůh nikdy neopomenul vyvolit a dát jim privilegia, aby usnadnil těžkou jejich úlohu.

Za starých, dobrých časů, kdy zákon a víra křesťanská reprezentovány hlavně římskou církví, nebyly ještě otřeseny a kvetly ve vší své moci, neměl bůh velkých potíží, chtěl-li vyvolit své pozemské guvernéry. Víme, že všichni panovníci, mocní i nepatrní, panovali z boží milosti, když nebyli exkomunikováni, i privilegia šlechty posvětila svatá církev. Protestantství, které nechtě mocně přispělo k rozvrácení víry, uchovalo ve svém učení nedotčenu prvotní křesťanskou doktrínu: "Všechny autority", volá s apoštolem Pavlem, "pocházejí od boha". Upevnil dokonce autoritu panovníkovu, prohlásiv, že autorita je přímým darem boha a že není třeba intervence církve, která se naopak má podřídit státu. Doktrína autority byla rozhodně podvrácena filozofií posledního století, která se soustředila v revoluci měšťáků a zničila veškeré instituce, jejichž bází byla svrchovanost panovníkova. Soudobí panovníci si dosud říkají " z milosti boží", ale tato slova, která kdysi deptala život neposlušných, jsou inteligentním třídám a často i lidu pouze starou a banální frází, která není v podstatě ničím. Napoleon III. se pokusil rehabilitovat vymřelou frázi, doplniv jí frází jinou "a z vůle lidu", která je buď absolutním protikladem fráze staré a nebo tvrdí, že vše co chce lid, chce bůh. Nutno tedy vědět, co chce lid a jaké zřízení vyjádřilo by nejvěrněji jeho vůli. Radikální demokraté tvrdí, že jím je shromáždění volené všeobecným, přímým a tajným hlasovacím právem. Jiní, ještě radikálnější, chtějí k němu připojit bezprostřední hlasování lidu o každém důležitém zákoně. Všichni však, konzervativci, liberálové, mírní a výstřední radikálové shodně tvrdí, že je nutné lid ovládat, lid si buď zvolí své pány a vládce a nebo mu budou vnuceni, neboť je třeba otrokářu. Je třeba, aby se lid, zbavený inteligence, dal vést těmi, kteří inteligentními jsou.

V minulích stoletích hlásali autoritu naivně jménem boha a dnes ji hlásají jménem doktríny, jménem inteligence, není více hlásána kněžími sestárlých náboženstev, ale patentovanými kněžími doktrinářské inteligence, která v posledních letech značně schátrala. Nikdy nebyli vzdělaní a učení lidé, tak mravně skleslými, tak zbabělými, tak sobeckými a tak bezpohlavními, jakými jsou dnes. Díky své zbabělosti zůstali stupidními, ač jsou vědecky vzděláni, nechápou idejí dneška, neboť chtějí zadržet běh historie brutální silou vojenské diktatury, která je neodvratně drtí.

Někdejší představitelé inteligence a božské autority, církev a její kněží, se příliž zřejmě sjednotili, aby vykořisťovali masy hospodářsky a našli ve vykořisťování svůj rozvrat, reprezentanti inteligence soudobé a autority lidské, státu, se spojili s učenými a osvícenými třídami k témuž dílu a vykořisťují stejně krutě a nespravedlivě, aby zachovali svůj vliv a svoji morální sílu. Odsouzeni vlastním svědomím, cítí se demaskováni a vědí, že proti třídní zášti, kterou rozsévali, je nejúčinější zbraní pouze zorganizované a ozbrojené násilí. Dnešní stát, tři podlé a mrzké instituce: byrokracie, policie a permanentní armáda, je viditelným principem vykořisťující a doktrinářské inteligence privilegovaných tříd.

Na troskách shnilé a umírající inteligence dneška rodí se v lidových masách inteligence nová, mladá, zdravá, plná budoucnosti a života, ne dosud dokonale vědecky vyvinutá, ale aspirovaná k nové vědě, osvobozené od všech absurdností metafyziky a theologie. Nová inteligence nebude mít ani patentovaných profesorů, ani proroků, ani kněží, rozhoří se ve všech srdcích a nedá vzniknout ani novým církvím, ani novým státům, naopak vyvrátí až do posledních stop nešťastný a zlořečený princip autority lidské i autority božské, učiní každého naprosto svobodným a uskuteční rovnost, solidaritu a bratrství člověčenstva.

"Pracujme pro lid, ale nepřijímejme jeho spolučinnost," je slavnostní fráze ovládání lidových mas, které je heslem všech, kdož chtějí dobro lidí a jeho spásu tělesnou a duševní, heslem světců a šlechty ve státech aristokratických a theokratických a heslem inteligentů a boháčů ve státech doktrinářských, liberálních a republikánských, založených na nejširším všeobecném, přímém a tajném hlasovacím právu. To je, že svatí a šlechta, lépe řečeno privilegované třídy,inteligence vědecky rozvinutá a nebo bohatá, jsou dokonalejší, neboť se buď přiblížili ideálu boha a nebo ideálu rozumu, spravedlnosti a pravé svobody, ke kterému nedošly ještě lidové masy a mají proto vznešené a svaté poslání vést lidové masy tam, kam došli dříve. Zasvěcují se zájmům lidu, zanedbávají svou vlastní spásu a obětují se tak šlechetně štěstí svého staršího bratra, lidových mas. Vláda není zábavou, nýbrž strastiplnou úlohou, poslání panovníkovo není ukájením vášní, pýchy a ctižádosti, ale šlechetnou obětí pro štěstí všech. Proto je počet uchazečů o oficiální funkce vždy tak nepatrným a proto králové a ministři, mocní i nepatrní úředníci, ujímají se vlády jenom s těžkým srdcem.

V společnosti vytvořené principy metafyzické theorie, mohou existovat jenom dva druhy vzájemných vztahů lidstva. První je vykořisťováním a druhý vládou. Nuže, je-li vládnutí synonymem obětování se blahobytu ovládaných, je druhý vztah v úplném rozporu s prvním. Nuže, přemýšlejme. Dobro mas nemůže znamenat podle zásad idealistické theorie, ať už theologické nebo metafyzické, ani pozemský blahobyt, ani nadzemské štěstí, neboť čím je několik desetiletí pozemského života v porovnání s věčností ? Nutno tedy ovládat masy, nikoliv pro hrubou blaženost, kterou skýtají hmotná bohatství země, ale pro věčnou spásu. Strádání a utrpení hmotná mohou být blahoslavenstvím, neboť příliž tělesné radosti usmrcují nesmrtelnou duši. Pak ovšem není rozpor: vykořisťovat a ovládat značí totéž, jedno doplňuje, podmiňuje a posvěcuje druhé.

VYKOŘIST˘OVÁNÍ a VLÁDA (vykořisťování je prostředkem, nutnou bází a účelem všeho ovládání, které je opět záštitou a uzákoněním vykořisťování) jsou pojmy, které shrnuty dávají pojem třetí, politiku. Od prvopočátku historie tvořily bázi všech států: theokracie, monarchie, aristokracie i demokracie. Až do velké revoluce 18. století byl jejich intimní svazek maskován náboženskými, loajálními a rytířskými fikcemi, jakmile však brutální ruka buržoazie zpřetrhala

všechny roušky a rozvrátila svým revolučním požárem veškeré matné představy, za nimiž církev a stát, monarchie a aristokracie, skryty a ztajeny mohly tak dlouho páchat své historické hanebnosti, jakmile buržoazie vzepřela se být kovadlinou a stala se kladivem, jakmile vytvořila moderní stát, postřehli všichni nepopíratelnou a zjevnou pravdu intimního poměru církve a státu.

Vykořisťování je hmotným tělem a vláda duší měšťáckého režimu. A jak jsme právě dokázali, je jejich intimní poměr theoreticky i prakticky nutným a věrným výrazem metafyzického idealismu, nutnou konsekvencí měšťácké doktríny, která zakotvila svobodu a morálku jednotlivců mimo sociální solidaritu. Jejich doktrína je štěstím menšiny vyvolených a otroctvím a vykořisťováním většiny, jejich doktrína je negací morálky a svobody.

Dokázali jsme, že idealismus, to je absurdní idea boha, nesmrtenosti duší, primitivní svobody jednotlivců a morálky, neodvislé od společnosti, vybíhá nutně v otroctví a nemravnost a bylo by nyní třeba dokázat, že pravá věda, materialismus a socialismus (socialismus je ostatně pouze širším pojmem materialismu) vycházejí z principů hmotné přirozenosti a primitivního, přirozeného zotročení lidí a že chtějí proto emancipovat lidi, nikoliv mimo, ale v kleně společnosti, že chtějí soužití člověčenstva a společnosti a nikoliv naopak a že vybíhají tedy nutně v největší individuální svobodu a lidskou moralitu. Leč nutno dokazovat samozřejmé ? Stádium zvířete, stádium rozumu a stádium vzpoury jsou třemi hlavními vývojovými fázemi lidstva a všeho stádného i individuálního žití dějinného. Jim odpovídají hospodářský systém společenského a individuálního života: ekonomie - věda a svoboda.

Idealisté všech škol (aristokraté, měšťáci, bohoslovci, první průkopníci vědy, politikové, moralisti, filozofové a četní básníci, ba i svobodářští socialisté) nesmírně zbožňují svůj systém a jsou pobouřeni, jakmile jim dokážeme, že člověk, jeho vzdělání, jeho ideje i jeho neukojitelná ctižádostivost jsou pouhým plodem někdejší prahmoty, naprosto nepřirovnatelné ovšem k prahmotě idealistické, jak jimi byla definována.

Nuže, komu přiznáme pravdu, theorii idealistické nebo materialistické ? Otázku tu nutno zodpovědět přímo. Idealisté nepochybně pravdy nemají, třeba ji tedy přiznat materialistům. Ano. Skutečnost je bezpečnější všech theorií, idealizmus je květinou (jak řekl Proudhon) jejíž kořeny tkví v hmotné půdě jsoucnosti. Intelektuální, morální, politické a sociální dějiny lidstva jsou věrným odleskem materialistického vývoje společnosti.

Vědy pravé, nezotročené vědy, naprosto jednohlasně učí největší pravdě dneška: lidstvo je nejpyšnějším vzpjetím, nejvyšší kulturou pozemského vývoje, ke které naše planeta mohla vůbec dospět.

Naši dávní předkové vyvinuli se z gorily a byli jí velmi podobni, byli žravými, nebezpečnými šelmami, ovšem na vyšším stupni zlidštění, povýšeni svou pudovou inteligencí nad všechny zvířata a obdařeni dvěmi principiálními schopnostmi člověka, schopností myšlenky a schopností vzpoury.

Schopnosti ty, sdruženy v mohutnost poznání, rozlišují jedině naše předky a jejich poslední zvířecí fázi, tvoříce podstatu jejich lidství.

Bible, kniha dosti zajímavá a místy i velmi hluboká, jež je nejstarším vyjádřením lidské moudrosti a bystrosti lidských úsudků, skrývá pravdu, kterou jsme právě uvedli, v prosté symbolické pohádce o prvotním hříchu. Hospodin, nejděsnější, nejkrvežíznivější, nejnespravedlnější a nejukrutnější bůh všech bohů, které kdy lidstvo zbožňovalo, stvořil Adama a Evu, aby nasytil rozmar nudné chvíle a aby měl nové otroky ve smutcích své země. Jsa velmi dobrotivým otcem, dal novým tvorům celý svět, aby mohli zužitkovat všechny jeho plody a všechna jeho zvířata, na cestu jejich radostí však postavil současně i balvan omezení, neboť jim výslovně zapověděl jíst ze stromu poznání. Chtěl tedy, aby člověk (kterému zapověděl poznávat) byl věčně zvířetem, které by živořilo v prachu země, třesouce se neustále před svým stvořitelem a pánem, životodárným bohem.

Jak známo, rozvrátil idylu prarodičů ďábel, odvěký vzpůrce, první svobodář a spasitel světů. Vzbouřil v člověku příhanu pokořování, ubohost zvířecí jeho zhovadilosti a otroctví, vysvobodil ho a na jeho čelo napsal veliká slova lidskosti a svobody, když ho byl přiměl být neposlušným a přestoupit jeho zákaz.

Známe důsledky. Dobrý bůh, který měl být dávno varován svou vševědoucností (neboť ta je vlastností boha) o pádu prarodičů, strašně směšně se rozzuřil, proklel ďábla a člověka i zemi, kterou stvořil, počínaje si takřka jako nezpůsobné děcko, jeho vznětlivá letora revoltovala, proklel nejen naše prarodiče, ale též celé jejich potomstvo, které nijak přece nehřešilo. A soudobí katoličtí a protestantští theologové shledávají jeho kledbu zcela moudrou a spravedlivou, nám je ovšem jenom rozmarem a ubohostí.

Bůh se brzy rozpomněl, že není jenom bohem hněvu a pomsty, leč také bohem lásky, byl jat útrpností a umínil si spasit jednu část lidstva, když ovšem byl již zatratil několik biliónů lidí k věčným mukám, svou lásku chtěl usmířit novou nenávistí, neboť vždy žíznil po krvi a obětech a proto vyslal v svět svého jediného syna, oběť smíření, který měl být zavražděn vyvoleným národem ! Vražda je tedy očistou hříchu - toť první princip všech křesťanských náboženstev. A byli jsme skutečně zachráněni nebeským spasitelem ? Nikoliv.

Bůh však doznává v téže pohádce, že ďábel prospěl lidstvu, když neoklamal Adama a Evu, slíbiv jim volnost a vědění, vzepřou-li se svrchovanému pánu, neboť praví bezprostředně po jejich hříchu: "Hle, Adam se nám rovným učinil, znát dobro i zlo, aby však nikdy již nemohl jíst ze stromu života a stát se nesmrtelným, budiž proklet."

Přejděme lhostejně další dějiny lidstva, většinou znehodnocené historickými lžemi a snažme se postřehnout jejich pravý smysl. který je až příliž jasným. Člověk se osvobodil, rozvrátil pouto zhovadilosti a stal se člověkem, jeho dějiny počínají vzpourou a revoltou, dějiny tvoří tedy jenom uplatnění rozumu a revoluce.

Idealistický systém buduje právě naopak. Je negací všech lidských zkušeností a zdravého rozumu, které jediné mohou tvořit nejzákladnější podmínky tvořivosti lidské, jež postupuje od nejjednodužšího pravidla k nejzáhadnějším a nejsložitějším vědeckým problémům.

Věčná evoluce hmotného světa, nejenom organického a zvířecího, ale i historického života lidstva (individuálního i stádného) je zřejmě velmi primitivní. Evoluce je úplně přirozeným postupem od jednoduchého k složitému, z nižšího k vyššímu, od méně dokonalého k absolutnějšímu, postupem, který se naprosto shoduje se všemi našimi denními zkušenostmi, je tedy nutně i logickým, neboť se podrobuje všem zákonům našeho rozumu, který je opět podmiňován, doplňován, zpravován a regulován všemi denními našimi zkušenostmi. Idealisté, jak již bylo řečeno, staví právě naopak, zneuznávajíce nutnost přirozené evoluce, postup z nižšího k vyššímu, z nedokonalého k nejsložitějšímu, z neorganické hmoty k organické buňce, k rostlině, zvířeti a člověku, z podstaty chemických sloučenin k podstatě životních sil a ze síly životní k nitru lidskému, jež je schopno myslet, vnímat a projadřovat se - neboť jsou příliž zaslepeni, proniknuti a inspirováni přízrakem boha.

Všechna náboženství minulosti i dneška a všechny systémy nadsmyslné filozofie od věků již tápou ve tmách, kam je dovedl Jeho přízrak, nenalézají však řešení. Světci, zákonodárci, proroci a spasitelé obětovali i život, aby rozřešili tajemství to a přece jenom dotrpěli aniž by poznali skryté. Odvážili se řešit Sfinx a propadli jí životem, nemohli-li proniknout její mlčení.

Všichni filozofové, Heraklitem a Platonem počínaje až po Descartesa, Spinozu, Leibnitze, Kanta, Fichta, Hegela, Schelinga a hindské filozofy, napsali mnohé silné breviáře, vystavěli mnoho rozumných a vznešených systémů, procítili mnohá veliká mlčení záhad a odkryli nesmírné pravdy, ale tajemství Jeho přízraku (vlastní účel jejich filozofie) zůstalo vždy opět znejasněno a neprobádáno.

Neůspěchy všech velkých lidí, kteří po tři tisíce let vždy opět a opět zastavovali sa nad tajemnou tou propastí, učinili tajemství boha ještě nepochopitelnějším. Ano, bude vždy znovu velmi hlučně odhalováno ubohými adepty někdejší pravědy, ač je již dávno opuštěno všemi, kdož vážně a poctivě přiznali, že netřeba řešit imaginární záhadu vědy, která je pouze kompromisem nepochopitelné víry a vědy rozumu.

Jsou tací lidé, kteří, ač nevěří, přece jenom pokrytecky žijí tak, aby se myslelo, že skutečni věří. Jsou jimi všichni vykořisťovatelé, všichni moderní inkvizitoři, utiskovatelé, kněží, panovníci, státníci, vojáci, bankéři, všichni úředníci, policisté, četníci, žalářníci, katové, finančníci, monopolisté, kapitalisté, kontraktoři, advokáti, statkáři, profesoři a všichni politikové a všichni ti podlí pokrytci, od krále až k nejmenšímu pouličnímu kramáři, projadřují všechny své snahy v harmoniích oné písně, kterou zpívají na všech rozích ulic a ve všech sesouvajících se chrámech, oné písně, kterou kdysi nesmírně ironicky vykřikl Voltaire:

"Kdyby nebylo boha, museli bychom ho stvořit. Neboť lid nutně má potřebu náboženství, jež je jeho bezpečnostní záklopkou."

Jsou konečně i lidé, kteří jsou příliž inteligentními a poctivými, než aby přiznávali nutnost křesťanských doktrín, popírají podrobnosti jejich, ale jsou příliž zbabělí, než aby je napadli celé. Všechny drobné směšnosti náboženské jsou podrobeny nemilosrdné jejich kritice, všechny zázraky a nadpřirozenosti jsou jimi zavrhovány a přece jenom dovedou dokazovat existenci boha, kterým lze vysvětlit a ospravedlnit vše nadsmyslné.

Jejich bůh není velikým a mocným pánem nebes, bohem theologů, ale abstraktní bytostí, naprostým přízrakem, který mizí, jakmile se snažíme jej pochopit.

A přece jenom pevně věří, že, kdyby nebylo boha, muselo by vše zahynout.

Takový lidé jsou slabými a chorými tvory, kteří neznají důslednost a kteří nejsou ani lidmi dneška ani lidmi zítřka, toť ony bledé postavy, které žijí mezi nebem a zemí a jejichž filozofie vysmívá se stejně měšťácké policii jako proletářským doktrínám socialistickým.

Nuže, přešli bychom je naprosto lhostejně. Ale nutno připomenout, že v jejich řadách spatříme i muže poctivé a silné, jež není možné lhostejně minout. Vzpomeňme jenom Maziniho, Micheleta, Quineta, Johna St. Milla. Poctivý a přímí vědátoři, plní odvahy a mohutnosti myšlenky, Mazini, toť první revolucionář svého národa, všichni apoštolovali

idealismus i socialismus, ve vědě i v politice.

A proto jenom vnořme se opět v problém boha. Připomínám, že ani jeden z nich, že ani jeden idealistický myslitel vůbec nerozřešil problém boha úplně a do konsekvencí. Nikdo z nich nevysvětlil vědecky nepřirozený skok z věčné harmonie duše v hnůj materiálního světa. Báli se snad podvrátit nesmiřitelnou Jeho autoritu nebo zoufali, nemohouce rozřešit problém, po tisíci marných pokusech a tisíci náběžích ? Nebo byli snad přesvědčeni, že problém spí již definitivně v archivech ? To je naprostou záhadou.

Současně však zůstal theoretický důkaz existence boha jimi nepochopen, zdůraznili pouze jeho praktickou stránku a její důsledky. Před Galilejem a Koperníkem věřili všichni lidé, že slunce se otáčí kolem země. A měli pravdu ? Co je starším a všeobecnějším nad otroctví ? Kanibalismus ? Od prvního úsvitu dějin lidské společnosti až ke dnům našim existovalo otroctví neustále: masy byly nuceny ke kolektivní otrocké práci, otroci a námezdní dělníci byli naprosto utlačeni a vykořistěni církví a státem. Je však nutno říci, že by odvěké utlačení a zotročení mas bylo dědičným a svrchovaným vrozeným pudem mentality společnosti ? Nuže, odpovíme-li si ve svých nitrech k právě daným otázkám, musíme přiznat, jak vratkými jsou historické doklady existence boha, jež jsou hlavními argumenty osvícených theoretiků.

Hlasatelé nových pravd byli perzekuováni a pronásledováni, ale pravdy, jimi postřehnuté, staly se později pravdami všeobecnými, perzekuce nových idejí uspíšila jejich vítězství.

Nuže, známe příliž dobře historický onen fakt, který je nám jenom vyjádřením nutného a nezměnitelného zákona přírodního, zákona evoluce, tento názor opíráme o své přesvědčení, o pravdu, kterou dovedeme obhájit i v nejkrutějších perzekucích, o svůj vášnivý smysl pro logiku, která je základním pilířem všech pravd a idejí, o svou lásku pro spravedlnost, o nezvratnou víru v příští veliké vítězství lidstva nad všemi theoriemi a nad všemi systémy dneška, o sebedůvěru a účinné sjednocení těch, kdož jsou našimi bratry v přesvědčení a jež združuje stejná idea ve federaci nových lidí.

Člověk, někdejší divá bestie a nekdejší dítě gorily, opustil tedy definitivně tmy zvířecí zhovadilosti a primitivních pudů a vypjal se k velkému slunci pravdy, které nám dává postřehnout vědecké bludy minulých věků a sprostit se od lží dneška. Člověk přestal být zvířetem, přestal po mnoha stoletích být i otrokem náboženství (neboť náboženství bylo nutným přechodem od člověka-zvířete ke člověku dneška) a spěje dnes k velikému dni vítězství, kdy uskuteční svobodu všech a řekneme-li i potom, že je bůh nutným proto, že se s ním shledáváme u všech národů, které zalidňovali zemi, nejenom že nedokážeme tím jeho existenci, ale znehodnotíme ideu boha vůbec, neboť otřeseme jejími základy.

Opustili jsme stádium zvířete a před námi se otevřely perspektivy příštího šťastného lidstva, veliké perspektivy pravdy, jež nás jedině je s to oduševnit, vychovat pro budoucí život blahobytu a osvobodit, jež jedině je s to být základním principem naší důstojnosti, svobody, šťestí a bratrství, ano, pravda je oním nesmírným světlem k němuž vzhlížíme dnes všichni z profanního prachu země a které vždy zahořelo nikoli na počátku, ale na konci dějinných period. Neohlížejme se tedy nazpět, nýbrž patřme k budoucnosti, která nás osvobodí z galejí dneška a ohlédneme-li se přece jenom nazpět, do dob minulých, čiňme tak proto, abychom si řekli, čím jsme byli a čím nikdy více být nesmíme, jakým sladkým absurdnostem jsme kdysi věřili a jakým více věřit nebudeme, jakými pošetilostmi jsme se zaměstnávali a jakými se již nikdy obírat nemůžeme.

Veškeré důkazy o ubohosti idejí existence boha zůstanou marnými pokud nebudeme dosti poctivými, abychom rozvrátili všechny ideje o nadpřirozených božstvech a pokud neznehodnotíme nadobro přízrak boha, principy idey boha podvrátíme teprve tehdy, až ji definitivně zabijeme ve svých nedůsledných nitrech. Jsme odsouzeni k beznadějnému zápasu, o němž nevíme kdy skončí a jehož neznáme cílů a proto se neustále spokojujeme pouze s tím, že potíráme důsledky, které, sotva byvše podvráceny, dají vyrůst novým absurdnostem a novým nezdravým ideám. Musíme vyvrátit příčiny zla, to je rozkutat úplně všechnu víru v boha a pak se k ní nevrátíme nikdy více. Až po tu chvíli však si marně budeme říkat atheisté. Pokud nepochopíme příčiny a pokud je úplně nevyplenímе, potud budeme trpět ideou boha, jehož tajemství je nevystižitelné. Člověk, i neobyčejně nadaný a kulturně vyspělý, je přece jenom strašně slabým, než aby se dovedl vymanit z vlivu všech lidí, jimiž je obklopen a společnosti, které podléhá a proto není nikdy dobře vyzbrojen, než aby nemohl se opět vrátit k absurdnostem náboženstev, k ideji boha. Tato sklonnost jeho k tajemným záhadám není nikterak nemocí duše, jako spíše nespokojeností srdce. Je spíše protestem proti mělkým a titěrným ideám, jež jsou mu vštěpovány, proti hmotným starostem a bídě. A čím tedy mohli bychom odstranit příčiny zla, abychom současně zničili jeho důsledky ? Pouze sociální revolucí.

Veškerá náboženství, jejich bozi, polobozi, proroci, messiáši a svatí, vznikla a byla účinně fedrována představami lidí, kteří se ještě nebyli plně vyvinuli a neměli vyšších intelektuálních schopností. Proto je nadzemský život jenom vzdušným přízrakem, který skrčeným a slepým lidem dává zapomenout ubohostí a běd pozemských. Dějiny náboženství, vzniku, nejvyšší moci a zániku bohů, kteří zanikajíc, umožňovali lidstvu tvořit bohy vždy dokonalejší, jsou tedy pouhým reflexem evoluce lidského rozumu a tápání v tmách lži k světlu pravdy. Jakmile se zrodila nová náboženství, uzpůsobila staré bohy idejím a schopnostem současného lidstva a přehodnotila jejich přirozené vlastnosti. A je nutné vděčit pouze skromným, bohabojným a poctivým věřícím všech věků, že se stalo nebe krásným a lepším a že se země, čím více nebe bohatlo, stávala chudší, vyprahlejší a ubožší. Bůh byl pánem, příčinou i principem

všeho, bůh byl vším a svět zříceninou, znehodnoceným údolím slz, ničím. Člověk stvořil boha, pokořil se jeho majestátu a dal mu všechny ničivé síly vesmíru, později ovšem tvrdil, že byl stvořen bohem a že je tedy jeho otrokem.

A proto je křesťanství nejideálnějším náboženstvím, náboženstvím par excellence, neboť doznává naprostou nutnost hmotné chudoby, pozemského otroctví a rozvratu lidského štěstí, aby tak umožnilo bohu stát se nesmírně velikým a mocným.

Je nutné ještě prozkoumat, jak náboženství sesurovují a znemravňují lid. Ničí především náš rozum, zeslabujíce mohutnost poznání a uzpůsobuje tak lidstvo lépe k úloze otroka, kterou hraje, aniž by bylo dost silným vzepřít se hnusnému útlaku vykořisťovatelů.Náboženství znehodnocují lidskou práci, kterou prohlašují za symbol otroctví, deptají nebezpečné ideje, které dávají lidstvu poznat jeho odvěká práva a pracují krátce ku prospěchu privilegovaných, mocných a nevědomých menšin, vraždí lidskou hrdost a důstojnost člověka a milují zdeptané a pokořované, vyrvali ze srdce lidstva bratrství všech národů a nahradili je nenávistí a vrženými vášněmi.

Veškerá náboženství jsou teroristická, všechna překypují krví, neboť kotví v ideji obětování, to je v ideji, která velí lidstvu obětovat se zcela nenasytným chtíčům božstev. V jejich společnostech jsou všichni věřící obětními ovcemi, které kněz, pozemská autorita božstva, vraždí a jemu přináší. A proto byli kněží všech náboženstev, byť i lidští a byť i mírumilovní, vždy ukrutní a násilničtí, někdy srdcem, jindy nitrem a jindy primitivními zvířeckými pudy.

Proto, kdyby existoval bůh, musel by být nutně odstraněn, neboť jinak jsme všichni jenom ubohými jeho otroky, podrobení všem jeho rozmarům a všem jeho vášním. Bojoval jsem dlouhá léta pod praporem Svobody a proto mohu opět zvolat, aniž bych zapomínal zájmů všech lidí, ironická slova Voltairova, která je nutné znehodnotit:

"Kdyby byl bůh, bylo by ho potřeba odstranit." Vím, že jsou slova má příliž jasná, než abych je podporoval mnoha důvody, divím se pouze, že socialisté starých škol mohli hovořit současně o bohu a lidské svobodě. To je nejenom nedůslednost, ale i úplná negace jejich pokrokové práce, neboť jejich principiální blud způsobil nesčetná zla a nesčetné vědecké omyly.

Je nutné ovšem rozhodnout, zda idea jejich svobody byla onou, jak je definována námi, revolučními socialisty a materialisty. Skutečně nikdy ji nedefinovali shodně, naopak, jejich definice svobody vždy zahrnovala pojem autority, který zásadně neuznáváme.

Co je autorita ? Snad onou pyšnou silou přírodních zákonů, které tvoří souvislý řetěz evoluce a které se uplatňují v nejrůznějších jevech vesmírných ? Přírodní zákony nejenom nenalézají námitek, ale nemohou je ani připustit. Často je nepotřebujeme a neznáme a přece jsme jich poslušni, neboť tvoří vlastní bázi našeho bytí, pronikají nás a oduševňují, jsou iniciátory všech našich skutků, myšlenek a chtění a snažíme-li se vymknout jejich vlivu, poznáme že jsou všemohoucí.

Jsme svrchovanými otroky přírodních zákonů, ano, ale toto otroctví nás nijak nesnižuje, neboť každé otroctví předpokládá vnější útlak otrokáře, který se projevuje někdy bičem a někdy psanými zákony, přírodní zákony však neovládají nás zevně, ale tvoří naopak podstatu našeho nitra, povahy a života, pronikajíc všemi našimi fyzickými, morálními i intelektuálními vztahy. Jimi žijeme, jimi dýcháme a jimi umíráme, zrodili jsme se v jejich prostředí, bez něhož nemohli bychom žít. Jak bychom se jim mohli tedy vzepřít ?

Bude tedy člověk naprosto svoboden teprve tehdy, až pozná, že je nutné, aby celý svůj život podřídil jejich vlivu a aby se snažil ten vliv přizpůsobit svému životnímu poslání, jímž je stádná a individuální emancipace lidstva, to je úsvit nové doby, která učiní člověka absolutním člověkem. Přírodní zákony mají ovšem také svou autoritu, která nebyla dosud nikým popřena. Kdybychom popřeli, že 2 x 2 jsou čtyři, stali bychom se nutně všichni chorými blázny, kněžími, advokáty a měšťáckými ekonomy. Jenom slepí by mohli tvrdit, že oheň neničí a že voda v řekách klidně hnije. Není možné revoltovat vůbec proti zákonům přírodním, jsme nutně všichni podrobeni jejich autoritě, autoritě rozumu, který je jejich schrnutím.

Nuže ano, ale tím nechci říci, že bych zavrhoval podřízené autority vůbec.

Nikoliv, právě naopak. Chci-li mít boty, dojdu si k ševci a chci-li stavět dům, poradím se ze stavitely a inženýry. Musím krátce vždy vyhledávat rad lidí, kteří pracují speciálně v jistých oborech. Nemohu však nikdy připustit, aby mi jejich autorita byla svatou. Jejich rady přijmu vážně a nestraně, neboť jsou podmíněny odbornými zkušenostmi, ale zároveň chci mít naprosté právo volné kritiky jejich rad. Netážu se také nikdy odborníka jediného, ale mnoha odborníků a srovnávaje jejich náhledy, dospěju k názoru individuálně nejsprávnějšímu. Neuznávám však nikdy neomylné autority, nikdy, pravím a proto nemohu věřit někomu, což ovšem není podmínkou, abych si nevážil a nemiloval mnoho lidí. Jakmile někomu věřím, zotročuji svůj rozum a své přesvědčení a jsem otrokem cizích vůlí a cizích zájmů.

I křesťanství mělo vyznavače, kteří realizovali vše, co hlásali a jejichž srdce opovrhovalo v konsekvencích každého učení všemi radostmi a poklady světa. To jsou ovšem řídcí lidé, masa kněží a věřících až dosud hlásá učení

zdrženlivosti a sebezapření a zároveň žije zcela jinak, jejich theorie jsou lživé a nedůsledné.

Tytéž podmínky a příčiny vyžadují nutně těchže důsledků a tak poznáváme, že učitelé všech božských a privilegovaných škol jsou absolutně podobní kněžím. Jsou především (vědomně i nevědomně) vášnivými fedrovateli principu o sebeobětování ku prospěchu státu a privilegovaných tříd. Měli bychom tedy zničit školy, na nichž působí ? Nikoliv. Učme masy pravé svobodě a pravému životu a tím uspíšíme den osvobození, kdy se všechny školy a všechny modlitebny božstev a zotročování změní v pyšné chrámy volných lidí, jimž bude vládnout pouze rozum. Nuže, je nutné se dorozumět o taktice, která nás dovede k vítězství, školy příští společnosti budou patřit především dětem, školy příští společnosti budou fedrovat volnost, rovnost a svobodná učení, jež budou očištěna od všech předsudků a od všech lží a proto je nutné vyplenit ze škol především předsudek nejděsnější, ideu boha. Výchova mládeže bude přísně vědecká a rozumová, neznečištěná abstrakcemi a mlhavými theoriemi, její bází bude individuální úcta, pravda a spravedlnost, lidskost bude vládnout srdcím, odkud bude vyhnán bůh, aby byl navždy znehodnocen.

Princip autority je přirozeným východiskem výchovy dětí, je nutným a potřebným, dokud nedovede dítě myslet. Ale jakmile se projeví v dítěti první myšlenka a první problesk rozumu, je autoritářská výchova nemožnou a protipřirozenou, vyučování nutně podmuňuje naprosto svobodné dítě a nové horizonty, jež se dítěti otevírají, jsou absolutní negací vší autority. Rozumná výchova dítěte je tedy autoritářskou a pak naprosto svobodnou, autorita ustupuje volnému rozumu, který dá vzrůst volným lidem, plným lásky a plným úcty k svému vlastnímu Já, své svobodě a Já jiných, svobodě všech. Proto by měl být první den vstupu malého dítěte ve školní světnici posvěcen autoritě, poslední den však, kdy odchází, aby žil a realizoval theorie, měl by být zcela svobodným, prohřátým žhavými slunci lásky a bratrství a znehodnocením všech zvířecích principů a autority boha.

Jsou-li však i dospělí lidé ovládáni autoritou, je samozřejmé, že se stávají zrůdnými a že docházejí k negaci lidství a k prameni duševního i morálního zotročení. Vlády ovšem úmyslně udržují lid v nevědomosti, masy jsou dnes naprosto blbé a proto bude nutno především založit školy a univerzity lidové zároveň ze školami dětí. Školy ty nebudou školami dnešního, ale školami nového lidstva a tam nesmí být pánů a otrokářů, tam přijdou masy samy, nutkány touhou vědět a poznávat, masy opět budou učit učitele své věcem, jichž neznají a tak utvoří harmonii veliké rodiny, která bude připravena pro slavný zápas.

Život je pravou školou lidstva.

Nesmírnou, přirozenou a rozumnou autoritou je autorita veřejného mínění, jejíž bází je ovšem, absolutní vzájemná úcta všech jednotlivců. Ano, to je jediná autorita, kterou uznáváme a které se podrobujeme, vědíc, že nás dovede k našemu osvobození. To je autorita mohutnější všech autorit jiných, božských, theologických, metafyzických, politických, právnických, ústavních a státních, to je autorita, která si podrobí i soudobé zákonníky a žaláře dneška.

Řekl jsem již, že důsledkem theoretického idealismu je čirý materialismus, nikdy ovšem nenalezneme toho ve společnosti idealistické - neboť jediným důsledkem jejího života je bezmocné a bezbrané vyčerpávání sil - ale jenom ve společnosti těch, kdož chtějí realizování theorií idealistických a kdož znechuceni marnými pokusy, odumírají svým ideím. Věc ta zdá se poněkud paradoxní, ale je takřka samozřejmou a k důkazu nechybí ani historických dokladů.

Srovnejme jenom poslední kultury starého světa: řeckou a římskou. Která je přirozenější, materialističtější a idealističtější ve svých důsledcích ? Jistě řecká. A která je idealističtější, obětujíc svobodu člověka svobodě občana a svobodě státu a brutálnější ve svých důsledcích ? Římská bezesporu. Je jisté ovšem a není nutné připomínat, že i kultura římská i řecká byly výhradně racionalistickými a fedrovaly nutnost otroctví. A přece jenom realizovali antické kultury sen lidskosti, dali žít lidem vznešeným a ideálním životem, stádné masy učinili sdruženími volných občanů, povznesly vědu, umění a poesii a v nesmrtelné své filozofii definovaly všechny vášně a všechny podmínky volného žití, realizovali daleko před námi svobodu myšlení, svobodu politickou a sociální a daly růst volným synům ve volné lidstvo, o které dnes opět počínáme zápasit.

A když ke konci středověku, v době renesance, byly řeckými emigranty přineseny do Itálie krásné a nesmrtelné knihy řecké, obrodila se opět antická kultura v prostředí katolických žalářů, a opět počaly pučet v mladých srdcích ideje volnosti, lidskosti a bratrství. Řecká kultura po druhé emancipovala lidstvo. A kultura starého Říma ? I ta přišla podruhé. Ne, aby obrozovala, ale aby bořila. Vzkřísila vševládný majestát Césarův. Byla příčinou nového zotročení lidstva. A až dosud ubíjí brutálně svobodu a lidskost evropských národů. Naše doba je stále

ještí dobou vítězného a všemohoucího césarismu.

Srovnejme však také moderní kultury, italskou a německou. Kultura italská je čistě materialistickou, německá je naopak kulturou idealistickou par excellence. A jejich vliv ?

Itálie mnoho vykonala pro osvobození lidstva. Byla po dlouhých letech první, která znovuvzkřísila ideu svobody a která obrodila duševní život, průmysl, obchod, poesii, umění a vědy, nezapomínejme, že se první bila za svobodu smýšlení. Tři století byla zotročována císařstvím, deset století papežstvím, šest století buržoazií, a dnes opět se chystá,

aby se stala, aspoň přibližně Itálií starou, Itálií antické vědy a antických umění. Jaký příkrý rozdíl naopak dává Německo ! V Itálii, ačkoli prožívá svou dekadenci, můžeme aspoň volně dýchat, neboť země i lid zdají se být naprosto šťastnými a svobodnými. I měšťácká Itálie může pyšně zvolat: " Zrodila jsem Garibaldiho a Mazziniho ! "

Německo je zemí žalářů, zemí otroctví, nesmírného otroctví politického i sociálního, jehož nutnost je dokazována domácími filozofy a rezignovaně uznávána. Nemluvím o příštím Německu, nikoli, mluvím o dnešním Německu, aristokratickém, byrokratickém, šosáckém a nikoli o Německu proletářském, mluvím o Německu Bismarckově, Moltkově a Werderově, kteří tolik znehodnotili měšťáctví Garibaldiho a Mazziniho a kteří by nebyli ani hodni zlíbat jejich obuv. Německo chtělo šířit své otrokářství, a proto uzavíralo svaté internacionální aliance, ponenáhlu a soustavně zvětšovalo svá území a učilo okolní suverény témuž systému zotročování , jeho sjednocení znamená vítězství idealismu a od doby té je Německo nebezpečím svobodné a volné Evropy. Německo dneška je brutálním a vítězným otrokářem.

A chcete jiný doklad ? Nuže,všimněme si křesťanských církví a zejména opět církve římské. Idealismus hlásá - a zcela nutně - že je učení Kristovo naprosto nepřípustné a nemožné v zájmech pozemského světa, neboť nutno se zduševnit a nikoli ztělesnit, abychom došli k bohu. Ano. Ale jaká je církevní praxe ? - brutální a materialistická. Co vlastně ji vehnalo v boj se všemi panovníky evropskými, kteří jsou u ní v nemilosti ? Její zlato, její privilegia a její panovačnost.

Je nutné říci, že církev byla první, která formulovala a hájila princip hospodářského vykořisťování, princip bohatství a nadvlády, který je základním principem božského idealismu, pozemského bohatství a nadvláda jí byla účinější propagandou - 53 -

nad mučednictví a pevnou víru apoštolů a prvých křesťanů, nedbala božských milostí, ale lačnila po nových zřídlech bohatství. To je historický fakt, který je uznáván i protestanty a všemi schismatiky a kacíři. Nemluvím o protestantech německých, ale o protestantismu neodvislých církví švýcarských a amerických. Církve ty nemají zásad vůbec, svrchovaná vůle jejich panovníka je jim svatou. Je známo, že protestantská propaganda v Anglii a Americe postupuje ruku v ruce s materiálními zájmy obchodními všech vykořisťovatelů. Protestanté zemí těch nechtějí hmotnému blahobytu zemí, jak tvrdí, ale chtějí obohatit privilegované třídy, jejíž snahou je vykořisťovat a zotročovat. Tedy až příliž nápadná shoda.

Věda má úkolem zjistit vzájemné vztahy sociálních jevů a formulovat principiální zákony evoluce fyzické i sociální, věda určuje neměnitelnou a nepřekročitelnou mez evoluce lidstva, definujíc podmínky, jimiž vývoj může existovat a extrémy, za nimiž je nemožným. Zkrátka, "věda je kompasem života a nikoli životem. Věda je neproměnnou, objektivní, povšechnou a bezcitnou, podobna zákonům, z nichž se skládá a jejichž hmotné a nikoli morální a duševní důsledky tvoří její podstatu"

Život je prchavým a dočasným a příliž přeplněn skutečnostmi, individualitami, cítěními, bolestmi a radostmi, bědami a vášněmi. Život tvoří lidstvo a přírodu, příroda je pouze zkoumá, aby regulovala jejich vývoj. Všichni velcí vědátoři a géniové žili pouze životem fiktivním, jakmile chtěli realizovat a pozitivně pracovat, znechutili se a zesměšnili

jiným a odumřeli nadobro stromu lidstva, podobní Wagnerovu malichernému a filigránskému trpaslíku, který byl žákem doktora Fausta. Nuže, shrňme: věda může život jenom upřesnit a zkrásnit, ale nikdy vytvořit a ovládat.

Nadvláda vědy neexistuje, nadvláda, ve které panovníci jsou podporováni vědátory, byť by jimi byli August Comte či největší theoretikové doktrinářských škol německých komunistů, může být pouze absolutistickou, utlačovatelskou, vykořisťovatelskou a násilnou. Tvrdím, že vědátoři jsou naprosto podobni theologům a gnostikům prvých církví, nemohou vládnout ani srdcím ani idejím ani hmotným životům. Nechceme tím říci, že bychom je znehodnocovali, nikoli, jsou obětmi svého povolání, vědátoři mohou žít jenom ve světě osamoceném a vnitřním a nemohou naprosto někoho znásilňovat svou autoritou.

Reálná individualita života může být chápána pouze individualitou naprosto totožnou a tedy nikdy myšlenkovými stroji, vědátory, kteří žijí ve světě theorií, fikcí a jimž uniká realita, ti mohou žít pouze osamoceni, individualizováni, neznámi nízkým prostředím.

Věda může existovat jenom v prostředí přísnějších idejí, nemá ničeho totožného s uměním, které tvoří a které podrobuje masu a beztvárnou hmotu určitým formám krásna, jež jmenujeme krásnem uměleckým. Umění ovšem není životem, ale je s to, probudit v našem nitru představu života a ideje reality, umění činí hmotu a tvary životnými, personifikuje ve svých věčných a nesmrtelných dílech prchavé a dočasné životy dneška, tvoří tuchu a představu života, který by nám jinak unikl a jehož bychom nepostřehli.

Věda postupuje právě naopak. Ví, že ani říše zvířecí, ani říše lidstva nemají života mimozemského, posmrtného a že zrozeny, žijí, aby později zašly a daly rozpučet bytostem novým. Ví, že individualita je tím markantnější, čím se člověk více osvobodí z okovů zvířeckosti a čím se stane dokonalejším. Ví, že je člověk nejdokonalejším zvířetem a že jeho individualita je nejsložitější a nejvypjatější, neboť je důsledkem schopností, vnímání a myšlení, které umožňují lidstvu postřehnout a definovat zákony svého Já. Ví, (pokud není zaslepena theologickými, metafyzickými a politickými

absurdnostmi a pokud není autoritářskou a ješitnou) že je vzájemná úcta a důstojnost lidská největším zákonem lidstva, který tvoří bázi historické evoluce a historických převratů za osvobození lidstva a za svobodu a pokrok jednotlivců, kteří jsou harmonizováni v jediném celku. Neutápíme-li se zbytečně ve svůdných vlnách svobodářské romantiky, musíme doznati, pokud jsme jenom trochu objektivnými, že blaho celku je možným pouze tehdy, je-li shrnutím všech individuálních štěstí a svobod, které skládají společnost.

Po dvacet století bylo křesťanství protěžováno všemohoucí církví a státem, mohlo, protože nenalezlo konkurence, klidně vraždit, vykořisťovat a znehodnocovat, aniž by bylo nalezlo vzpoury. Nebylo myslitelů a nebylo vzpůrců, mysliti mohla jenom církev a bouřiti se mohla opět jenom církev. Mnoho kacířů přinesly věky, ale všichni se bouřili pouze proti theologickým záhadám a absurdnostem a nikoli proti příčinám, proti církvím. Idea boha byla svatou, nedotknutelnou a stala se během let organickou potřebou a nutností. Přišel Vanini, G. Bruno, Galilej, reformace a revoluce. Osmnácté století počíná svobodně myslet a první znehodnocuje ideu boha. Atheismus a materialismus se uplatňují a dávají evoluci tušit nové cesty a nové proudy, pod jejichž zátopou řídí se stará Evropa v trosky. Nový svět se rodí, osvobozen od všech absurdností a všech kategorických imperativů.

Proletariát devatenáctého století jde k slavnému výboji chleba a svobody. Pochopil, že musí zničit dvě nejhnusnější abstrakce dneška, aby mohl volně dýchat a volně žít: pochopil, že je nutno odstranit především stát, který vykořisťuje a který je překážkou volné a svobodné evoluce a že je nutno vyvrátit církve, abychom mohli teprve potom dojít k naprosté negaci boha, proti němuž se bouříme, odvěcí nepřátelé a odvěcí vítězové, jejichž úkolem je připravit cesty Pravdy a cesty Svobody, aby ti, kdož dostaví chrámy našich snů, našli snadno zaslíbené země blahobytu a bratrství.